

SAMEN LEVEN, LEREN, WERKEN

Uitvoeringsprogramma voor de thema's

Integratie en Participatie
Onderwijs en Arbeidsmarkt

in het kader van het programma Sociale Agenda 2008-2011 van de provincie Utrecht

Inhoud

Inleiding	3
1. Sociale Agenda	5
2. Integratie en participatie	7
2.1 Sociale cohesie, ontmoeting en actief burgerschap	7
2.2 Integratie in het onderwijs	13
3. Onderwijs en Arbeidsmarkt	18
3.1 Aanpak voortijdig schoolverlaten	18
3.2 Aanpak jeugdwerkloosheid	25
3.3 Arbeidsmarkt	31
3.4 Verminderen laaggeletterdheid	37
4. Uitvoering	41
4.1 Financieringsystematiek	41
4.2 Bestedingsoverzicht 2008-2011	41
4.3 Volgen van resultaten	41
4.4 Communicatie	42
4.5 Onderzoek en ontwikkeling	42
Samenvatting	43
Bijlagen	
1. Achtergrondinformatie: Overzicht lopende projecten Integratie en Participatie van gemeenten	47
2. Overzicht projecten en initiatieven Onderwijs en Arbeidsmarkt	51
3. Overzicht verzoeken uit de samenwerkingsagenda	52
4. Verklarende woordenlijst	55

Inleiding

Groei en ontwikkeling

Sterk en dynamisch, dat is Utrecht. De Utrechtse bevolking is relatief hoog opgeleid en heeft een hoger besteedbaar inkomen dan het landelijk gemiddelde. Door de centrale ligging in het land biedt de provincie een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor ondernemers en vormt ze een sterke positie als topregio voor het bedrijfsleven. In 2007 heeft de Utrechtse economie met ruim 642.000 arbeidsplaatsen een provinciale piek bereikt¹. Nog niet eerder waren er in de provincie Utrecht zoveel mensen aan het werk. De provincie Utrecht heeft relatief het laagste aantal werklozen van Nederland en zit met een regionale economische groei van 4.2% in 2007 ver boven het landelijke gemiddelde.

In economisch opzicht gaat het in onze provincie goed. We gaan mee in de snelle ontwikkeling van de kenniseconomie en bieden een klimaat waarin mensen zich kunnen ontplooiën. Ook in breder verband is dit van belang. Op Europees niveau is afgesproken dat Europa de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie in de wereld moet worden. Om dit te bereiken moet de innovatiekracht van ons land versterkt worden en het gemiddelde onderwijsniveau omhoog². De groeiende kenniseconomie vraagt om mensen die in staat zijn de kracht en dynamiek ervan vast te houden en verder te versterken, zodat ook in tijden van recessie een 'buffer' bestaat. In deze ontwikkelingen speelt onderwijs een cruciale rol. Uit verschillende studies³ blijkt dat investeringen in onderwijs leiden tot een welvaartstoename op de lange termijn.

De ontwikkeling van de kenniseconomie en de toename van (hoogwaardige) werkgelegenheid heeft ook een keerzijde. In het Sociaal Rapport 2006⁴ van de provincie Utrecht wordt een aantal minder positieve ontwikkelingen genoemd. De arbeidsmarkt stelt steeds hogere eisen aan werknemers, waaraan niet iedereen kan voldoen. Er is werkloosheid, terwijl er relatief veel vacatures zijn die niet kunnen worden ingevuld, en er zijn veel jongeren die voortijdig het onderwijs verlaten. In grootstedelijke gemeenten bestaan achterstandswijken waar sprake is van een concentratie van lage inkomensgroepen, hoge werkloosheid en criminaliteit. Door het wegtrekken van hoger opgeleiden naar nieuwere wijken krijgt een aantal snel gegroeide kernen rond de stad Utrecht, zoals Maarssen, IJsselstein en Nieuwegein, in toenemende mate te maken met stedelijke problematiek, waaronder sociaal isolement en een minder leefbare woonomgeving. Deze 'suburbanisatie van sociale problematiek' wordt in het Sociaal Rapport 2006 genoemd als typerend voor de provincie Utrecht.

In vergelijking met andere provincies scoort Utrecht laag op het punt van sociale cohesie. Dit is onder meer een gevolg van verstedelijking en vergrijzing van de inwoners⁵. Afnemende sociale samenhang kan ook een bedreiging vormen voor het samenleven in een multi-etnische omgeving. De kans bestaat dat de etnische scheiding zich verder gaat verharderen door een toenemende ruimtelijke concentratie en een aanhoudende hogere werkloosheid onder allochtonen. Een mogelijk gevolg van concentratie is groei van het aantal te eenzijdig samengestelde scholen.

¹ Provincie Utrecht, Werkgelegenheidsonderzoek 2007.

² In 2000 hebben de landen van de Europese Unie in Lissabon afspraken gemaakt over het terugdringen van voortijdig schoolverlaten en het behalen van een startkwalificatie in het secundair onderwijs. Doelstelling is een vermindering van het aantal voortijdig schoolverlaters met 50% in 2010.

³ Cornet M. e.a., kansrijk kennisbeleid, CPB document nr 124, CPB, Den Haag, 2006.

⁴ Samenleven in Utrecht, Tweede Sociaal Rapport provincie Utrecht, oktober 2006

⁵ De staat van Utrecht in 2007.

Ambities van de provincie

De economische en maatschappelijke ontwikkelingen en de veranderende samenstelling van de bevolking zijn bepalend voor wat ons – als medeoverheid – de komende periode te doen staat. In het collegeprogramma van Gedeputeerde Staten zijn de ambities vastgelegd. Samen met gemeenten en maatschappelijke partners willen we stimuleren dat jongeren en volwassenen op school en in de buurt elkaar blijven ontmoeten, respectvol met elkaar omgaan en zich als actieve burgers inzetten voor de samenleving. In navolging van het coalitieakkoord gaan we het voortijdig schoolverlaten verder aanpakken zodat de jeugdwerkloosheid vermindert. We willen de aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt verbeteren en de kans op een goede arbeidsmarktpositie van met name lager opgeleiden vergroten. En we willen voorkomen dat sociaal isolement als gevolg van achterstandssituaties toeneemt. Kortom: investeren in samen *leven, leren en werken*.

Integratie en participatie en *Onderwijs en Arbeidsmarkt* zijn de twee centrale thema's van de Sociale Agenda 2007-2011. Als provincie hebben we op deze onderwerpen geen formele verantwoordelijkheid. Maar we hanteren de filosofie dat we als overheden moeten samenwerken waar dat kan. Bij het realiseren van onze ambities gaan we dan ook uit van de vraag hoe we gemeenten, onderwijsinstellingen, bedrijfsleven en maatschappelijke partners kunnen ondersteunen in het uitvoeren van hun (wettelijke) taken en hoe we de maatschappelijke effecten van hun inspanningen kunnen vergroten. Vanuit die rol willen we de uitvoering van beleid faciliteren, de totstandkoming van nieuwe initiatieven bevorderen, goede voorbeelden verspreiden en zoveel mogelijk knelpunten helpen oplossen.

Samenwerkingsagenda en werkconferenties

Het collegeprogramma van Gedeputeerde Staten 2008-2011 vormde de start voor het zoeken naar meer samenhang tussen provinciaal, regionaal en gemeentelijk beleid. In overleg met alle gemeenten heeft dat geleid tot samenwerkingsagenda's die een concrete aanzet bieden voor samenwerking tussen provincie en gemeenten. De uitwerking van de samenwerkingsagenda is opgenomen in dit uitvoeringsprogramma. Voor het uitvoeringsprogramma gaan we uit van de vraag van onze samenwerkingspartners en de zichtbare impuls die we kunnen geven aan zaken die we samen belangrijk vinden. Daarom hebben we, in aanvulling op de samenwerkingsagenda, eind 2007 en begin 2008 werkconferenties georganiseerd met gemeenten, schoolbesturen en vertegenwoordigers van het bedrijfsleven. De uitkomsten van de werkconferenties zijn ook verwerkt in dit uitvoeringsprogramma.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 beschrijven we de systematiek van de Sociale Agenda. Hoofdstuk 2 gaat over *Integratie en participatie*. We gaan in op sociale cohesie, ontmoeting en actief burgerschap en op integratie in het onderwijs. In hoofdstuk 3 staat het thema *Onderwijs en Arbeidsmarkt* centraal. Dat wordt uitgewerkt in de aanpak van voortijdig schoolverlaten, de aanpak van jeugdwerkloosheid, arbeidsmarkt en het verminderen van laaggeletterdheid. In hoofdstuk 4 gaan we in op de uitvoering. We besluiten met een samenvattend overzicht van alle activiteiten op de twee centrale thema's.

1. Sociale Agenda

Achtergrond en werkwijze

De Sociale Agenda is een provinciebreed programma dat in 2002 door de commissie Simons in opdracht van het Interprovinciaal Overleg (IPO) is ontwikkeld. Aanleiding hiervoor was de geconstateerde versnippering van inzet en subsidies in het maatschappelijke veld en een onduidelijke rol van provincies op sociaal beleid. Doel van het programma is het bevorderen van de sociale samenhang, het voorkomen van uitsluiting en het verbeteren van de sociale infrastructuur. De provincies hebben onderling afgesproken om het sociaal beleid te baseren op een sociaal rapport (kwantitatief en kwalitatief onderzoek naar maatschappelijke ontwikkelingen in de provincie) en debatten met de omgeving en de opbrengst daarvan om te zetten in een Sociale Agenda.

Met het programma Sociale Agenda wil de provincie Utrecht de sociale pijler van haar beleid versterken. De aandacht gaat daarbij vooral uit naar kwetsbare groepen. Samen met gemeenten en maatschappelijke organisaties werkt de provincie aan projecten die gericht zijn op het verminderen of oplossen van urgente maatschappelijke problemen. De projecten moeten zicht bieden op continuering en gericht zijn op implementatie in de eigen organisatie. Daarom stelt de provincie Utrecht onder meer als subsidievoorwaarden dat bij de uitvoering altijd sprake is van partnerschap en van cofinanciering.

Criteria voor projecten in de Sociale Agenda

- er is sprake van partnerschap in ontwikkelen en vernieuwen;
- het gaat om substantiële projecten met een bovenlokale betekenis;
- projecten dragen aantoonbaar bij aan de concretisering van het programmadoel van de Sociale Agenda: het oplossen van urgente sociale problemen door het tegengaan van maatschappelijke uitval en het versterken van de sociale infrastructuur;
- er is sprake van cofinanciering door de partners; het gaat om bijdragen voor ten hoogste drie jaar die geen structureel karakter hebben;

Om voor subsidie in aanmerking te komen, moeten projecten in het kader van dit uitvoeringsprogramma voldoen aan de voorwaarden van de Subsidieverordening Sociale Agenda 2008-2011. De criteria van de Sociale Agenda zijn hierin verwerkt.

De Sociale Agenda 2008-2011

De doelstelling van de provincie Utrecht op het terrein van *jeugd, onderwijs en zorg* is het bevorderen van sociale cohesie en maatschappelijke participatie van jeugd, en de zorg voor kwetsbare groepen. De programma's die daarbij horen zijn de Sociale Agenda, Utrechtse Jeugd Centraal en Wel thuis!2.

In 2006 is een Sociaal Rapport uitgebracht en in 2007 zijn sociale debatten gehouden. Hieruit kwamen vier maatschappelijk urgente thema's naar voren: opgroeien, vergrijzing, integratie en participatie en leefbaarheid. Deze thema's zijn opgenomen in de programma's voor 2008-2011 (zie ook het overzicht).

Op de Sociale Agenda 2008-2011 staan twee grote onderwerpen: *Integratie en Participatie* en *Onderwijs en Arbeidsmarkt*.

- Integratie en Participatie is in 2006 als thema aan het programma Sociale Agenda 2004-2007 toegevoegd en blijft ook een belangrijk thema in de Sociale Agenda 2008-2011. Gekozen is voor beperking van het thema tot de integratie van allochtonen en autochtonen. In de uitwerking ligt het accent op het bevorderen van sociale cohesie, ontmoeting en actief burgerschap en het bevorderen van integratie in het onderwijs. Integratie en participatie is ook een thema in de programma's Utrechtse Jeugd Centraal en Wel thuis!2.
- Bij Onderwijs en Arbeidsmarkt wordt aandacht besteed aan de aanpak van voortijdig schoolverlaten, het verminderen van jeugdwerkloosheid, arbeidsmarkt en het verminderen van laaggeletterdheid.

Het thema opgroeien wordt deels uitgewerkt binnen de Sociale Agenda en deels binnen Utrechtse Jeugd Centraal. Vergrijzing is opgenomen in Wel Thuis!2. Het thema leefbaarheid valt uiteen in twee delen. De uitvoering van het thema Leefbaarheid in kleine kernen wordt binnen de Sociale Agenda voortgezet tot 2011. Leefbaarheid in kleine kernen laten we in dit uitvoeringsprogramma verder buiten beschouwing, aangezien hierover al besluitvorming heeft plaatsgevonden. Met behulp van het Fonds stedelijk bouwen en wonen levert de provincie tot slot een bijdrage aan de leefbaarheid in de grote en middelgrote gemeenten.

Onderstaand overzicht geeft de verdeling van thema's uit het Sociaal Rapport en de sociale debatten over de programma's 2008-2011.

Thema's	Uitvoeringsprogramma's			
	<i>Sociale Agenda 2008-2011</i>	<i>Utrechtse Jeugd Centraal</i>	<i>Wel Thuis!2</i>	<i>Fonds stedelijk bouwen en wonen</i>
Opgroeien	<i>Onderwijs en arbeidsmarkt</i> aanpak voortijdig schoolverlaten; aanpak jeugdwerkloosheid; arbeidsmarkt; verminderen van laaggeletterdheid;	opgroeien in een complexer wordende samenleving;		
Vergrijzing			aandacht voor dementerenden; bevorderen van wonen, welzijn en zorg;	
Integratie en participatie	<i>Integratie en participatie</i> sociale cohesie, ontmoeting en actief burgerschap; integratie in het onderwijs;	Toegankelijkheid jeugdzorg voor allochtone gezinnen;	aandacht voor allochtone ouderen in WWZ;	
Leefbaarheid	<i>Leefbaarheid</i> leefbaarheid in kleine kernen;			Leefbaarheid in grote en middelgrote gemeenten;

2. Integratie en participatie

2.1 Sociale cohesie, ontmoeting en actief burgerschap

2.1.1 Inleiding

'Het is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van iedereen om mee te werken aan een omgeving, sociaal en fysiek, waarin alle mensen, ongeacht hun achtergronden, herkomst of aard, mee kunnen doen, zich goed voelen en hun weg kunnen vinden en waarin niemand zich buitengesloten of afgewezen voelt⁶. Met deze visie wordt de kern van integratie goed verwoord.

De integratie van nieuwe etnische groepen in Nederland is een complex proces. Vooral als het gaat om immigranten met een culturele achtergrond die sterk verschilt van de westerse of met een opleiding die weinig kansen biedt op de Nederlandse arbeidsmarkt. Integratie is in de kern een autonoom proces, dat wil zeggen 'van en door burgers zelf', en gaat uit van de eigen kracht van burgers. Onder invloed van economische en sociale factoren krijgt het integratieproces in de loop van de tijd verder vorm⁷. Door werk bijvoorbeeld dragen inwoners bij aan de samenleving en krijgen zij de mogelijkheid hun eigen maatschappelijke en economische positie te versterken.

De overheid ondersteunt deze ontwikkelingen door burgers aan te moedigen eigen verantwoordelijkheid te nemen, sociaal gedrag en zelfredzaamheid te bevorderen en samen te werken. In een dichtbevolkt land als Nederland is het belangrijk dat burgers elkaar kennen en zich verantwoordelijk voelen voor elkaar en voor hun omgeving. Er is pas sprake van echt samenleven als zij ongeacht etnische, culturele en levensbeschouwelijke verschillen met elkaar om weten te gaan. Contact en uitwisseling tussen verschillende bevolkingsgroepen kunnen de betrokkenheid bij de samenleving versterken en het begrip voor elkaar vergroten⁸.

Integratie en participatie is een thema binnen alle programma's (Sociale Agenda, Utrechtse Jeugd Centraal, Wel thuis!2 en Fonds stedelijk bouwen en wonen) van de afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling en Wonen. Binnen het programma Sociale Agenda richt het thema integratie en participatie zich op het bevorderen van sociale cohesie in de wijk en het stimuleren van ontmoeting en actief burgerschap. Het accent ligt daarbij op het overbruggen van de sociale en culturele afstand tussen *allochtonen en autochtonen*.

We geven eerst een beschrijving van het landelijk beleid en werken vervolgens de hoofdlijnen verder uit. De tweede paragraaf (2.2) van dit hoofdstuk gaat over het bevorderen van integratie in het onderwijs.

2.1.2 Landelijk beleid

De rijksoverheid is eind jaren zeventig gestart met een gecoördineerd integratiebeleid. Ook de meeste grote steden startten in die periode met specifieke aandacht voor dit thema. Een van de belangrijkste integratievraagstukken in de Nederlandse samenleving is de toenemende ruimtelijke concentratie van etnische minderheden en daarmee verbonden het gebrek aan sociale samenhang tussen verschillende bevolkingsgroepen. De overheid heeft de laatste jaren meer aandacht gekregen voor deze sociaal-culturele kant van integratie.

⁶ VNG visie integratie, 2007-2017, juni 2007

⁷ Integratie in samenhang, een gemeenschappelijke integratie-agenda voor gemeenten en rijk, 4 februari 2008

⁸ Lokaal integratiebeleid, VNG, 2006

In de Integratienota 2007-2011⁹ geeft het kabinet zijn visie op integratie. De komende jaren ligt het accent op veiligheid, het aanspreken van burgers op gemeenschappelijke belangen, rechten én plichten (wederkerigheid) en actief burgerschap. Het kabinet wil dat er in ons land weer een gedeeld gevoel van burgerschap komt, als een gemeenschappelijke noemer in de diversiteit aan bevolkingsgroepen. Dat gezamenlijke besef moet uitgedragen worden, er moet naar gehandeld worden en burgers moeten elkaar daarop kunnen aanspreken. Het kabinet wil meer ruimte bieden aan mensen die hun eigen verantwoordelijkheid nemen, meer aandacht besteden aan maatschappelijke emancipatie en aan het verbeteren van de sociale integratie. Concrete maatregelen zijn opgenomen in het actieplan van de Integratienota 2007-2011. Belangrijke onderdelen daarvan zijn het Deltaplan Inburgering, onderwijs als instrument voor emancipatie van de tweede generatie, vergroten van de arbeidsdeelname, bevorderen van burgerschap, contact en dialoog, diversiteit in het jeugdbeleid, het tegengaan van segregatie en de wijkenaanpak.

Etnisch gesegregeerde of concentratiewijken worden wel gezien als een indicatie voor mislukte integratie. Daarom wordt landelijk en lokaal beleid ontwikkeld om *etnische concentratie* tegen te gaan. In het rapport van het SCP¹⁰ worden hiervoor verschillende argumenten genoemd, zoals het vergroten van de leefbaarheid van buurten. Dit heeft in Nederland geleid tot het stedelijke vernieuwingsbeleid, bedoeld om de menging van inkomens- en etnische groepen in achterstandswijken te vergroten. Als gevolg hiervan kunnen echter verplaatsingseffecten ontstaan. Wanneer een buurt steeds aantrekkelijker wordt gemaakt voor de hogere inkomens, vormt dat een barrière voor de toestroom van lagere inkomens. Een tweede argument om etnische concentratie tegen te gaan is het voorkomen van teveel eenzijdig samengestelde contacten, waardoor sociaal-culturele integratie belemmerd kan worden.

Omdat het onwenselijk is dat verschillende bevolkingsgroepen langs elkaar heen leven, wordt beleid ontwikkeld om *interetnisch contact* te bevorderen. Door contact kunnen kennis van, begrip voor en verbondenheid tussen de verschillende bevolkingsgroepen worden vergroot. Uit onderzoek¹¹ blijkt ook dat het voor hun arbeidsmarktpositie gunstig is als allochtonen contact onderhouden met autochtonen. Interetnisch contact kan dus een instrument zijn om integratie te bevorderen.

Om het contact tussen verschillende bevolkingsgroepen te stimuleren zijn de afgelopen jaren verschillende initiatieven genomen. Voorbeelden zijn het Breed Initiatief Maatschappelijke Binding¹² en lokale initiatieven als stadsdebatten, intercultureel sporten, ontmoetingsruimten en interculturele dialogen. Actief burgerschap wordt onder meer bevorderd door een Handvest Verantwoordelijk burgerschap, burgerschap in het schoolcurriculum¹³, het Huis van de democratie en initiatieven op het gebied van antidiscriminatie. Niet alleen de overheid neemt dit soort initiatieven, maar bijvoorbeeld ook woningcorporaties of particulieren. Het lokale integratiebeleid wordt door gemeenten zelf ingevuld, op basis van lokale politieke keuzes en de concrete integratievraagstukken die zich in hun gemeente voordoen. Het lokale integratiebeleid heeft raakvlakken met het prestatieveld leefbaarheid en sociale samenhang van de WMO.

⁹ Zorg dat je erbij hoort!, Integratienota 2007-2011, TK 2007-2008, 31 268. nr. 2.

¹⁰ Interventies voor integratie, SCP, Den Haag, juli 2007.

¹¹ Idem, p. 35

¹² Door het kabinet gestart in 2005. Via Zestienmiljoenmensen.nl kan iedereen ideeën voor concrete initiatieven aandragen.

¹³ Sinds 1 februari 2006 verplicht.

2.1.3 Sociale cohesie, ontmoeting en actief burgerschap: provincie Utrecht

Ambities en verantwoordelijkheden

In het Uitvoeringsprogramma 2007-2011 van het college van Gedeputeerde Staten zijn de voornemens voor integratie en participatie als volgt verwoord: 'Integratie blijft ook in de Sociale Agenda 2008-2011 een urgent thema. In het kader van dit thema zullen met name projecten worden vormgegeven die tot doel hebben sociale cohesie te bevorderen, ontmoeting te stimuleren en deelname aan de samenleving te vergroten.'

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor lokaal integratiebeleid. De provincie wil gemeenten hierin ondersteunen en met samenwerkingspartners investeren in projecten die bijdragen aan duurzaam onderling contact tussen allochtone en autochtone bevolkingsgroepen.

Maatschappelijk effect

In 2011 zijn meer (duurzame) contacten tussen verschillende etnische bevolkingsgroepen tot stand gekomen. De provincie Utrecht heeft hieraan bijgedragen door samenwerkingspartners te ondersteunen bij de (her)inrichting van openbare ruimten tot natuurlijke ontmoetingsplaats voor allochtonen en autochtonen, het verbreden van ontmoetingsprojecten en het bevorderen van actief burgerschap.

Cijfers

In onderstaand overzicht worden cijfers gegeven over de samenstelling van de bevolking in de provincie Utrecht.

Provinciale cijfers

Niet-westerse allochtonen per 1 januari 2007

	Utrecht	Utrecht	Nederland	Nederland	Utrecht	Nederland
	aantallen	%	aantallen	%	% totale bevolking	
inwoners	134.069		1.738.452		11,3	10,6
0 t/m 24 jr.	62.663	46,7	791.849	45,5	16,6	16,1
15 t/m 24 jr.	24.221	18,1	315.500	18,1	16,0	16,1
25 t/m 34 jr.	24.589	18,3	316.020	18,2	14,9	15,4
35 t/m 44 jr.	22.437	16,7	297.003	17,1	11,5	11,4
45 t/m 54 jr.	12.527	9,3	183.713	10,6	7,6	7,8
55 t/m 64 jr.	6.855	5,1	92.625	5,3	5,1	4,6
45 t/m 64 jr.	19.382	14,5	276.338	15,9	6,4	6,3
65 jaar e.o.	4.998	3,7	57.242	3,3	3,3	2,4

Van de jongeren van 0 t/m 24 jaar in de provincie Utrecht is 16.6% van niet-westers allochtone afkomst, landelijk is dit 16.1%. Van het totaal aantal niet-westerse allochtonen in de provincie Utrecht behoort het grootste percentage tot de groep 0-24 jarigen.

Beleid en praktijk

Uit het Sociaal Rapport 2006 van de provincie Utrecht blijkt onder meer dat de leefbaarheid en sociale samenhang onder druk staan in de provincie. Het contact tussen de autochtone en allochtone bevolking is beperkt, zowel in de wijk als op school en werk. De afgelopen jaren zijn in de provincie Utrecht projecten gestart om het contact tussen verschillende bevolkingsgroepen te vergroten, onderlinge ontmoeting te stimuleren en de leefomgeving voor bewoners aantrekkelijk te maken of te houden. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van lopende projecten op het gebied van integratie en participatie in de provincie Utrecht. Vooralsnog staat voor de periode 2008-2011 versterking en verbreding van bestaande projecten centraal. De provincie wil bovendien meer zicht krijgen op specifieke wensen en behoeften van gemeenten op dit thema, zodat zij gedurende de looptijd van het uitvoeringsprogramma het ondersteuningsaanbod hier verder op kan afstemmen (bijvoorbeeld ten aanzien van vernieuwende initiatieven).

2.1.4 Sociale cohesie, ontmoeting en actief burgerschap: waar zetten we op in?

- a. bevorderen van sociale cohesie in de wijk

achtergrond

In kleine en middelgrote gemeenten is sprake van relatief omvangrijke herstructureringsoperaties. De mogelijkheden ontbreken vaak om goed in te kunnen spelen op de gevolgen die deze operaties hebben voor etnisch gemengde wijken en voor het contact tussen allochtone en autochtone wijkbewoners. Het bevorderen van sociale cohesie in herstructureringswijken is daarom van groot belang. Maar ook in nieuwbouwwijken, waar de samenhang tussen bewoners zich nog moet ontwikkelen, moeten mensen een goed gevoel krijgen over hun wijk, willen investeren in onderlinge betrokkenheid en in het aantrekkelijk maken en houden van de directe leefomgeving. Dat laatste kan onder meer door de openbare ruimten in bestaande en nieuwbouwwijken zo in te richten dat het contact tussen bewoners bevorderd wordt. Een voorbeeld daarvan in een herstructureringswijk is het project Doe mee in Overvecht. De provincie wil gemeenten ondersteunen in het bevorderen van sociale cohesie in de wijk door goede voorbeelden te verspreiden en (nieuwe) mogelijkheden aan te reiken om samen met lokale partners de sociale en fysieke infrastructuur gecombineerd aan te pakken¹⁴.

activiteiten:

- provincie Utrecht verspreidt goede voorbeelden van projecten gericht op het bevorderen van sociale cohesie in de wijk (zoals het wijkverbindingsnetwerk in Leusden en het project Vinden en Verbinden in Veenendaal);
- provincie Utrecht zet bestaande afspraken met Maarssen, Zeist en gemeente Utrecht (Leidsche Rijn) over (her)inrichting van openbare ruimten voort;
- provincie Utrecht ondersteunt gezamenlijke initiatieven van gemeenten en lokale partners om sociale cohesie in de wijk te bevorderen en te zorgen dat de openbare ruimte een natuurlijke ontmoetingsplaats voor etnisch verschillende bevolkingsgroepen wordt en blijft.

- b. stimuleren van ontmoeting en actief burgerschap

achtergrond

Zoeken naar wat mensen bindt en niet naar wat hen onderscheidt: dat vormt de basis voor succesvolle ontmoetingsprojecten. Burgers hebben, ongeacht hun achtergrond, gemeenschappelijke belangen en vragen die hen bezighouden, zoals opvoeding, woonomgeving, veiligheid. Uitwisseling van ervaringen

¹⁴ Het gaat hier specifiek om de ontmoeting tussen allochtonen en autochtonen.

en vragen op gedeelde thema's is vaak de eerste stap naar onderlinge betrokkenheid en aandacht voor elkaar. Een goed voorbeeld is de Dag van de Dialoog¹⁵. Dit project brengt mensen uit alle segmenten van de stad bij elkaar om samen te praten over werken, wonen en leven in de stad. Ook de vraag van de gemeente Utrecht uit de samenwerkingsagenda sluit aan op deze vorm van ontmoeting.

Het besef van gedeeld burgerschap, van gezamenlijke rechten en plichten en van een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor elkaar en voor de omgeving is geen vanzelfsprekendheid. Dat moet worden uitgedragen, er moet naar gehandeld worden en burgers moeten elkaar daarop kunnen aanspreken. Daarom wordt ingezet op *actief* burgerschap van allochtone en autochtone inwoners, zowel bij de jeugd als bij volwassenen. Kernbegrippen zijn sociaal gedrag, sociale netwerken en zelfredzaamheid. De overheid heeft de taak om dat te bevorderen, de eigen kracht van burgers te vergroten en tegenkrachten te verhinderen. Bij dat laatste gaat het bijvoorbeeld om bestrijding van discriminatie¹⁶.

activiteiten:

- provincie Utrecht verspreidt goede voorbeelden van ontmoetingsprojecten tussen verschillende bevolkingsgroepen;
- provincie Utrecht ondersteunt de verbreding van de Dag van de Dialoog naar andere gemeenten binnen de provincie;
- provincie Utrecht ondersteunt gezamenlijke initiatieven, gericht op het bevorderen van actief burgerschap van allochtone en autochtone inwoners;
- provincie Utrecht ondersteunt projecten, gericht op het vergroten van de eigen kracht en verantwoordelijkheid van allochtone en autochtone burgers in wonen, werken en vrije tijd.

c. zicht op vraag en kwaliteit van het aanbod

achtergrond

De wensen en behoeften van gemeenten moeten centraal staan in op integratie gerichte projecten. Uit de samenwerkingsagenda is binnen dit thema één initiatief naar voren gekomen. Tijdens de werkconferenties is het thema integratie en participatie beperkt tot integratie in het onderwijs. De provincie wil nagaan of de ondersteuningsbehoefte hiermee goed in beeld is. Daarom is inventarisatie van de vraag en afstemming met het aanbod een van de activiteiten. De provincie wil daarnaast het zicht op de kwaliteit en effectiviteit van projecten vergroten.

activiteiten:

- provincie Utrecht inventariseert in een werkconferentie met gemeenten en maatschappelijke partners de ondersteuningswensen en -behoeften op het gebied van integratie en participatie;
- provincie Utrecht ontwikkelt samen met gemeenten en lokale partners een provinciale *toolkit integratie* om de kwaliteit en effectiviteit van het aanbod te evalueren, te leren van elkaar, goede voorbeelden uit te wisselen en de kennis en effectiviteit van integratieprojecten te vergroten.

2.1.5 Financiën

Voor activiteiten in het kader van het bevorderen van sociale cohesie, ontmoeting en actief burgerschap in de provincie Utrecht is in totaal een bedrag van € 1.000.000 beschikbaar, verdeeld over de periode 2008 – 2011. Middelen worden ingezet via opdrachtverstrekking of op basis van de Subsidieverordening Sociale Agenda 2008-2011.

¹⁵ Interventies voor integratie, SCP, Den Haag, juli 2007.

¹⁶ De provincie Utrecht draagt bij aan de ontwikkeling van een landelijk netwerk van antidiscriminatievoorzieningen. Dit wordt gefinancierd uit bestaande middelen buiten dit uitvoeringsprogramma.

Sociale cohesie, ontmoeting en actief burgerschap		
Maatschappelijk effect: In 2011 zijn meer (duurzame) contacten tussen verschillende etnische bevolkingsgroepen tot stand gekomen dan in 2007. De provincie Utrecht heeft hieraan bijgedragen door samenwerkingspartners te ondersteunen bij de (her)inrichting van openbare ruimten tot natuurlijke ontmoetingsplaats voor allochtonen en autochtonen, het verbreden van ontmoetingsprojecten en het bevorderen van actief burgerschap.		
<i>Onderwerp en activiteiten provincie</i>	<i>Indicatoren</i>	<i>Financieringssystematiek</i>
verspreiden goede voorbeelden	- 5 nieuwsbrieven per jaar	- Opdracht
bevorderen sociale cohesie in de wijk - zet bestaande afspraken rond herinrichting voort; - ondersteunt gezamenlijke initiatieven gericht op bevorderen sociale cohesie en (her)inrichting van openbare ruimten;	- in 2008 afronding van projecten in Zeist, Maarssen en Leidsche Rijn. - ten minste 4 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie - subsidie
stimuleren van ontmoeting en actief burgerschap - verbreedt de Dag van de Dialoog; - ondersteunt gezamenlijke initiatieven om actief burgerschap te bevorderen; - ondersteunt projecten om de eigen kracht van inwoners te vergroten;	- Dag van de Dialoog in ten minste 6 gemeenten in 2008/2009 - ten minste 5 gesubsidieerde projecten in 2009 - ten minste 4 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie - subsidie - subsidie
zicht op vraag en kwaliteit aanbod - inventariseert ondersteuningsbehoefte; - ontwikkelt samen met gemeenten en partners een provinciale toolkit integratie;	- werkconferentie in 2008 - ontwikkelde toolkit in 2009	- opdracht
beschikbaar budget 2008 - 2011	€ 1.000.000	

2.2 Integratie in het onderwijs

2.2.1 Inleiding

Binnen het onderwijs spitst het integratievraagstuk zich met name toe op de toename van (te) witte of (te) zwarte basisscholen in verhouding tot de samenstelling van de wijk, buurt of stad¹⁷. Deze ontwikkeling wordt onwenselijk gevonden, omdat ze haaks staat op het ideaal van maatschappelijke integratie van allochtonen. Scholen kunnen een bijdrage leveren aan het bevorderen van burgerschap, het vergroten van sociale competenties van kinderen en jongeren en het tegengaan van segregatie in het onderwijs. Maar er spelen zoveel verschillende aspecten (zoals sociaal-economische factoren, de maatschappelijke integratie van allochtonen, de vrijheid van onderwijs, kwaliteitsverschillen binnen het onderwijs, de positie van het bijzonder onderwijs, prestaties van allochtone leerlingen), dat de problematiek niet door het onderwijs alleen kan worden opgelost.

De belangrijkste oorzaak van het ontstaan van etnisch of sociaal-economisch gesegregeerde scholen is de ruimtelijke segregatie. Andere belangrijke factoren zijn het schoolkeuzegedrag van ouders en het wervings- en toelatingsbeleid van (bijzondere) scholen. Bijzondere scholen hebben het recht leerlingen te weigeren, openbare scholen hebben dit recht niet. Dit kan een toename van concentratiescholen tot gevolg hebben.

In deze paragraaf richten we ons op mogelijkheden om de *etnische* integratie in het primair en voortgezet onderwijs te bevorderen en op de wijze waarop we gemeenten, scholen en maatschappelijke partners in hun aanpak kunnen ondersteunen. We gaan in deze paragraaf ook in op het project Van Domino naar Stratego.

2.2.2 Landelijk beleid

Dit kabinet heeft het tegengaan van segregatie in het onderwijs tot expliciet speerpunt gemaakt. Het kabinet zet onder meer in op meer gemengd samengestelde stadswijken en op overleg tussen grote steden en randgemeenten over de gezamenlijke huisvestingsproblematiek. Om daarnaast te bevorderen dat elk kind gelijke kansen heeft om op school te worden toegelaten, wordt op beperkte schaal geëxperimenteerd met vaste aanmeldmomenten voor het primair onderwijs¹⁸.

Het kabinet wil vooral op wijkniveau ongewenste maatschappelijke ontwikkelingen aanpakken. Bij het tegengaan van segregatie gaat de aandacht dan ook in eerste instantie uit naar scholen voor primair onderwijs die geen afspiegeling vormen van de buurt waarin ze staan. Het voortgezet onderwijs heeft veel meer een regionale functie en valt buiten de aanpak op wijkniveau.

Van gemeenten wordt verwacht dat zij zich actief opstellen in het tegengaan van segregatie en de verschillende betrokken actoren aanspreken op hun eigen verantwoordelijkheid daarin. In het kader van de Lokale Educatieve Agenda zijn gemeenten en scholen vanaf 2006 verplicht om niet-vrijblijvende afspraken te maken over de aanpak van segregatie en het bevorderen van integratie. Omdat de afspraken gebaseerd blijven op de vrijwillige medewerking van alle betrokkenen blijft het tegengaan van segregatie een ingewikkeld vraagstuk. In 2007 heeft het ministerie van OCW het Kenniscentrum Gemengde Scholen in het leven geroepen. Het Kenniscentrum ondersteunt gemeenten en instellingen bij dit proces.

¹⁷ In de G4 is bijna de helft van de schoolgaande populatie allochtoon en het aantal allochtonen groeit sneller dan het aantal autochtone kinderen, uit "Het basisonderwijs zwart wit bekeken. Naar een lokale aanpak van segregatie", G. Pas en D. Peters, 2004.

¹⁸ Pilots gemengde scholen in de G4 en Nijmegen, Eindhoven, Deventer.

2.2.3 Integratie in het primair en voortgezet onderwijs: provincie Utrecht

Ambities en verantwoordelijkheden

In het uitvoeringsprogramma 2007-2011 van het college van Gedeputeerde Staten zijn de voornemens als volgt verwoord: 'Het tegengaan van segregatie in het voortgezet onderwijs door middel van het voortzetten van het project Van Domino naar Stratego'.

Mede door de uitkomsten van de werkconferenties is ervoor gekozen integratie in het onderwijs niet te beperken tot het project Van Domino naar Stratego, maar het thema te verbreden naar het bevorderen van ontmoeting en integratie tussen allochtone en autochtone leerlingen en ouders in zowel het primair als het voortgezet onderwijs. De provincie heeft hierin geen wettelijke verantwoordelijkheid, maar wil de aanpak van gemeenten, schoolbesturen en maatschappelijke partners ondersteunen, met name op die terreinen die vragen om een gemeentee overstijgende aanpak. De provincie wil verder goede voorbeelden verspreiden van op integratie gerichte activiteiten voor scholen, leerlingen en ouders.

Maatschappelijk effect

In 2011 zijn meer (duurzame) contacten tussen verschillende etnische bevolkingsgroepen op en via scholen tot stand gekomen dan in 2007. De provincie Utrecht heeft hieraan bijgedragen door samenwerkingspartners te ondersteunen bij het bevorderen van integratie in het primair en voortgezet onderwijs.

Cijfers

In onderstaand overzicht worden cijfers gegeven over de samenstelling van de leerlingenpopulatie en de in- en uitstroom in het primair en voortgezet onderwijs.

Provinciale cijfers

In schooljaar 2006/2007 had 17% van het totaal aantal kinderen in het basisonderwijs in de provincie Utrecht een achterstandsscore. Daarvan is bij benadering 60% allochtoon. In het voortgezet onderwijs is 21% van het totaal aantal leerlingen in de provincie Utrecht van allochtone afkomst.

cijfers Van Domino naar Stratego

In 2006/2007 ging 23% van het totaal aantal Utrechtse leerlingen naar scholen buiten de stad, het jaar daarvoor was dat 22.1%. Een derde van het totaal aantal autochtone Utrechtse leerlingen kiest voor een school buiten de stad. De daling van de uitstroom van brugklasleerlingen naar de regio lijkt te stagneren. De instroom van brugklasleerlingen uit de regio daalt licht (daling van 6%). Er komen minder leerlingen uit de regio naar de stad (daling van 4%).

Beleid en praktijk

Het thema Integratie in het onderwijs heeft zich op provinciaal niveau de afgelopen tijd vooral toegespitst op het voortgezet onderwijs in en om de stad Utrecht. Een aantal jaren geleden ontstond ongerustheid over de toenemende uitstroom van (autochtone) leerlingen vanuit Utrecht naar de regio en de afnemende instroom vanuit de regio naar Utrecht. Deze ontwikkelingen dreigden te leiden tot sterke afname van het aantal autochtone leerlingen in de stad met als gevolg een toename van concentratiescholen, met name in het voortgezet onderwijs. Als gevolg daarvan ontstonden dilemma's

op het gebied van schoolgrootte en extra kosten voor onderwijshuisvesting. Op verzoek van de schoolbesturen en gemeenten in de betrokken regio (De Bilt, Houten, Maarssen, Nieuwegein, Utrecht, Woerden en Zeist) heeft de provincie een regisserende rol op zich genomen om deze ontwikkelingen een halt toe te roepen. Er zijn onder meer afspraken gemaakt tussen gemeenten en schoolbesturen over maximale schoolgrootte. De afspraken en voornemens zijn vastgelegd in een Intentieverklaring en in deelconvenanten onder de titel Van Domino naar Stratego.

Uit de werkconferenties kwam naar voren dat zowel onder scholen als bij een aantal gemeenten die het betreft, behoefte bestaat om volgens afspraak het project Van Domino naar Stratego voort te zetten. In de werkconferenties is ook nadrukkelijk de wens geuit het thema te verbreden naar integratie en ontmoeting in zowel het *primair* als het voortgezet onderwijs. In dat kader werd het belang van stages genoemd, als 'brug' naar de witte samenleving, en goede voorbeelden als het buddyproject, waarbij mbo-leerlingen vmbo-ers begeleiden bij de overgang van vmbo naar mbo (zie ook 3.4.1).

2.2.4 *Bevorderen van integratie in het primair en voortgezet onderwijs: waar zetten we op in?*

- a. bevorderen van integratie tussen leerlingen en ouders

achtergrond

Ontmoeting en uitwisseling tussen leerlingen en ouders van verschillende etnische afkomst kunnen bevorderen dat er meer kennis ontstaat over elkaars achtergrond. Meer kennis kan vooroordelen en negatieve beeldvorming tegengaan en zorgen voor meer tolerantie en respect. Daarom is het van belang om zo vroeg mogelijk in de schoolloopbaan actief burgerschap te stimuleren en ontmoeting en uitwisseling tussen verschillende bevolkingsgroepen te bevorderen.

activiteiten:

- provincie Utrecht verspreidt goede voorbeelden op dit gebied in zowel het primair als in het voortgezet onderwijs. Bekende voorbeelden zijn de Wereldscholen of Vriendschapsscholen, uitwisselingsprojecten, project step4step;
- provincie Utrecht ondersteunt gezamenlijke initiatieven van gemeenten, scholen en maatschappelijke partners om ontmoeting, uitwisseling en actief burgerschap in het primair en voortgezet onderwijs te bevorderen;
- provincie Utrecht gaat gezamenlijke initiatieven monitoren om inzicht te krijgen in succes- en faalfactoren.

- b. bewust kiezen

achtergrond

Een factor van betekenis in het ontstaan van gesegregeerde scholen is het schoolkeuzegedrag van ouders. Daarom is het belangrijk om een afgewogen schoolkeuze, zowel in het primair en voortgezet onderwijs, en het denken vanuit schoolloopbaanperspectief te bevorderen. Dat kan onder meer door (allochtone) ouders te wijzen op het belang van een vroege aanmelding en door ouders voorlichting te geven over de verschillende vormen van onderwijs en het aanbod in de buurt. Een voorbeeld hiervan is de Voorlichtingscarrousel van de gemeente Rotterdam.

Ook is het belangrijk om ouders en leerlingen te wijzen op belangrijke factoren in de keuze voor een school, zoals de aanwezigheid van een goede zorgstructuur in het onderwijs, aandacht voor brede ontwikkeling, burgerschap, cultuur, sport, muziek etc.

activiteiten:

- provincie Utrecht verspreidt goede voorbeelden van bewust kiezen, waaronder ouderinitiatieven;
- provincie Utrecht ondersteunt gezamenlijke initiatieven van gemeenten, scholen en maatschappelijke partners om een bewuste schoolkeuze door ouders en leerlingen te bevorderen.

c. ondersteunen van scholen in hun profilering (op het gebied van integratie)

achtergrond

Een andere belangrijke factor in het ontstaan van gesegregeerde scholen is het wervings- en toelatingsbeleid van scholen. Dit kan zowel tot negatieve (een verdergaande segregatie) als tot positieve (instroom van nieuwe doelgroepen) effecten voor de samenstelling van scholen leiden.

activiteiten:

- provincie Utrecht verspreidt goede landelijke en lokale initiatieven op dit gebied. Voorbeelden zijn landelijke/regionale rolmodellen uit de sport of muzikwereld ('helden') die zich aan een school verbinden, inzetten van cultuureducatie bij profilering, de school als leerwerkplaats in de wijk (zoals het Vader Rijncollege);
- provincie Utrecht ondersteunt initiatieven van scholen om zich sterker te profileren met als doel de samenstelling van de school gemengder te maken.

d. voortzetten Van Domino naar Stratego

achtergrond

Een aantal betrokken scholen en gemeenten heeft aangegeven het project Van Domino naar Stratego conform afspraak te willen voortzetten. Als regisseur van het project wil de provincie het spreidingsvraagstuk onder de aandacht van betrokken gemeenten en scholen houden, partners aanspreken op hun verantwoordelijkheid en de voortgang van het project volgen.

activiteiten:

- provincie Utrecht zet samen met betrokken gemeenten en scholen het project Van Domino naar Stratego voort;
- provincie Utrecht onderzoekt met gemeenten en onderwijsinstellingen hoe de lokale monitoring van leerlinggegevens en leerlingstromen geprofessionaliseerd kan worden.

2.2.5 Financiën

Voor activiteiten in het kader van het bevorderen van integratie in het primair en voortgezet onderwijs in de provincie Utrecht is in totaal een bedrag van € 1.000.000 beschikbaar, verdeeld over de periode 2008 – 2011. Middelen worden ingezet via opdrachtverstrekking of op basis van de Subsidieverordening Sociale Agenda 2008-2011.

Integratie in het onderwijs		
Maatschappelijk effect: In 2011 zijn meer (duurzame) contacten tussen verschillende etnische bevolkingsgroepen op en via scholen tot stand gekomen dan in 2007. De provincie Utrecht heeft hieraan bijgedragen door samenwerkingspartners te ondersteunen bij het bevorderen van integratie in het primair en voortgezet onderwijs.		
<i>Onderwerp en activiteiten provincie</i>	<i>Indicatoren</i>	<i>financieringssystematiek</i>
verspreiden goede voorbeelden	- 5 nieuwsbrieven per jaar	- opdracht
bevorderen van integratie tussen leerlingen en ouders - ondersteunt gezamenlijke initiatieven om integratie en actief burgerschap in het onderwijs te bevorderen; - monitort gezamenlijke initiatieven;	- ten minste 5 gesubsidieerde projecten in 2008/2009 - monitorrapportage in 2010	- subsidie - opdracht
bewust kiezen - ondersteunt initiatieven om bewust kiezen te bevorderen;	- ten minste 4 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie
ondersteunen scholen in profilering - ondersteunt initiatieven van scholen gericht op profilering (vwb integratie);	- ten minste 2 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie
voortzetten Van Domino naar Stratego - zet project samen met betrokken gemeenten en scholen voort; - onderzoekt professionalisering lokale monitoring;	- ten minste 3 bijeenkomsten per jaar - onderzoeksrapportage in 2009	- opdracht
beschikbaar budget 2008 - 2011	€ 1.000.000	

3. Onderwijs en Arbeidsmarkt

3.1 Aanpak voortijdig schoolverlaten

3.1.1 Inleiding

Het bestrijden van voortijdige schooluitval richt zich op jongeren tot en met 23 jaar, die zonder startkwalificatie (diploma op tenminste het niveau van mbo (niveau 2), havo of vwo) de school verlaten en onvoldoende zijn toegerust voor deelname aan de arbeidsmarkt. Formeel geldt de startkwalificatie als streefnorm voor elke leerling in het voortgezet onderwijs. De aanpak om voortijdige uitval te voorkomen is ook gericht op de mismatch tussen de diploma's waarmee jongeren school verlaten en de behoefte van de arbeidsmarkt aan deze diploma's. Beide veroorzaken werkloosheid onder jongeren. Steeds vaker gaat het daarbij om laagopgeleide jongeren en jongeren zonder startkwalificatie en steeds meer om allochtone jongeren¹⁹.

De aanpak van het voortijdig schoolverlaten en het bestrijden van jeugdwerkloosheid zijn niet los van elkaar te zien. Het terugdringen van werkloosheid onder jongeren vraagt om samenwerking rondom de aanpak van voortijdige schooluitval, de toeleiding naar werk en de aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt. Maatregelen richten zich dan ook op 'maatwerk' voor jongeren, op het onderwijs en op de arbeidsmarkt. Streven is om de aanpak en de samenwerking in deze keten zoveel mogelijk in samenhang te laten verlopen.

In deze paragraaf, de aanpak van het voortijdig schoolverlaten, richten we ons vooral op de doelstelling het aantal jongeren met een startkwalificatie te vergroten. In paragraaf 3.2, de aanpak van de jeugdwerkloosheid, gaan we in op het bevorderen van een sluitende aanpak om jongeren te laten leren of werken en eventueel via herplaatsing in het onderwijs alsnog een startkwalificatie te laten behalen.

3.1.2 Landelijk beleid

Aanval op de uitval

In 2006 heeft het ministerie van OCW de aanval op de schooluitval een nieuwe impuls gegeven. Het voorkomen van voortijdig schoolverlaten heeft een prominente plaats gehouden in het coalitieakkoord van 2007. Het kabinet wil dat in 2012 het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters teruggebracht is tot 35.000²⁰. Maatregelen om dat te bereiken zijn onder meer de invoering van de kwalificatieplicht²¹, het afsluiten van convenanten met alle RMC-regio's²² en de invoering van het onderwijsnummer. In een brief aan de Tweede Kamer²³ geeft de minister aan op welke fronten de komende periode extra inzet gepleegd wordt. De preventieve aanpak is vooral gericht op een betere aansluiting tussen schooltypen en het op school houden van leerlingen. Voor werkende jongeren zonder startkwalificatie is het van groot belang dat werkgevers hen helpen alsnog een startkwalificatie te halen. Voortijdig schoolverlaters die niet aan het werk zijn moeten gaan leren of werken. Voor deze groep jongeren tot 27 jaar wordt de werkleerplicht ingevoerd om te voorkomen dat zij in de bijstand terechtkomen (zie ook

¹⁹ Analyserapport Aanval op de Uitval, G27 en Kenniscentrum Grote steden, Den Haag.

²⁰ Factsheet voortijdig schoolverlaten, OCW, november 2007; het gaat om het aantal voortijdig schoolverlaters per jaar.

²¹ De kwalificatieplicht is per 1 augustus 2007 ingevoerd: alle jongeren tussen 16 en 18 jaar zonder startkwalificatie zijn leerplichtig tot het moment waarop zij een startkwalificatie behaald hebben. Het kabinet verwacht dat hierdoor zo'n 19.000 jongeren extra hun startkwalificatie zullen behalen.

²² Doel van de convenanten is binnen een jaar een vermindering van de uitval met 10%.

²³ Uitvoeringsbrief schooluitval, 30 november 2007.

paragraaf 3.2). In het najaar van 2007 zijn convenanten gesloten met de vier grote steden, waaronder Utrecht, en met enkele RMC-regio's met hoge uitvalcijfers. In 2008 worden de resterende convenanten gesloten. Inzet van het convenant is een jaarlijkse daling van het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters met 10%. Belangrijke ontwikkeling is ook dat er in 2008 een digitaal loket bij de IB-groep komt waar scholen verzuim en voortijdig schoolverlaten kunnen melden.

Gedifferentieerde aanpak

Het is van belang om voortijdig schoolverlaters als een gedifferentieerde groep te benaderen. Er zijn verschillende factoren bekend die van invloed zijn op voortijdige uitval. In de aanpak van het voortijdig schoolverlaten moet maatwerk geleverd worden. Onderscheid wordt gemaakt in de groep niet-kunners, de verhinderden en de opstappers²⁴. De niet-kunners zijn jongeren die hun schoolloopbaan niet met een diploma op startkwalificatieniveau kunnen afronden, omdat zij daarvoor de intellectuele vermogens missen. In verschillende publicaties²⁵ wordt ervoor gepleit om deze jongeren niet als voortijdig schoolverlaters te bestempelen. Voor hen zou een startkwalificatie 'arbeid' een goede streefnorm zijn. De zogenaamde 'verhinderden' zijn jongeren die door omstandigheden, zoals een moeilijke gezinssituatie, het ontbreken van een sociaal netwerk of weinig ontplooiingsmogelijkheden, ongunstig beïnvloed worden in hun ontwikkeling. Voor hen zou bekeken moeten worden met welke vorm van begeleiding naar startkwalificatie of arbeid zij het meest geholpen zijn. Opstappers zijn jongeren die de school verlaten omdat ze niet meer gemotiveerd zijn of een aantrekkelijker alternatief hebben gevonden in betaald werk. Zij moeten vooral gestimuleerd worden (alsnog) een startkwalificatie te behalen.

Van de totale groep voortijdig schoolverlaters (56.000) behoort ongeveer eenderde tot de groep 'niet-kunners' en 'verhinderden'. Ongeveer tweederde van alle voortijdig schoolverlaters behoort tot de groep opstappers.

uitvallers	geschatte omvang	Streefdoel	zwaartepunt inzet
niet-kunners	1/3 van landelijk totaal	startkwalificatie 'arbeid'	toeleiding arbeid
verhinderden		startkwalificatie /arbeid	toeleiding onderwijs/arbeid
opstappers	2/3 van landelijk totaal	startkwalificatie	toeleiding onderwijs

Weerbarstige praktijk

Kenmerkend voor de aanpak van het voortijdig schoolverlaten is de complexe infrastructuur²⁶. Scholen, overheden en ondersteunende instellingen houden zich bezig met het voorkomen en bestrijden van voortijdige uitval en – wanneer een leerling is uitgevallen – met het terugleiden naar school of het toeleiden naar arbeid. Dat verklaart ook de roep om meer integraliteit in de aanpak.

3.1.3 Voortijdig schoolverlaten: provincie Utrecht

Ambities en verantwoordelijkheden

In het uitvoeringsprogramma 2007-2011 van het college van Gedeputeerde Staten zijn de voornemens voor de aanpak van het voortijdig schoolverlaten als volgt verwoord: 'Zowel vanuit economisch als vanuit sociaal oogpunt is het van belang om menselijk kapitaal te benutten. Dat begint bij het behalen

²⁴ Vroeg is nog niet voortijdig, Nijmegen, KBA, april 2006;

²⁵ Manifest G27, mei 2007; lokaal educatieve agenda Groningen, juli 2007

²⁶ Zie ook het sturingsconcept vsv van OCW, november 2007

van een startkwalificatie. Met behulp van een startkwalificatie komen jongeren beter aan het werk en zal de jeugdwerkloosheid afnemen'.

Scholen en gemeenten hebben een sleutelrol in de aanpak van voortijdig schoolverlaten. Scholen hebben een wettelijke taak in het verzorgen van onderwijs. Gemeenten zijn op grond van de RMC, leer-, kwalificatie- en zorgplicht verantwoordelijk voor het aanpakken van verzuim en het terugleiden van uitvallers naar het onderwijs. Daarnaast zijn zij verantwoordelijk voor de lokale zorgstructuur en de samenhang tussen de schakels in de jeugdketen. De provincie heeft geen wettelijke taak in de aanpak van het voortijdig schoolverlaten²⁷. Ze ondersteunt gemeenten en scholen in de uitvoering van hun wettelijke taken.

Maatschappelijk effect

In 2011 hebben meer jongeren een startkwalificatie behaald dan in 2007. De provincie Utrecht heeft hieraan bijgedragen door samenwerkingspartners te ondersteunen bij het bevorderen van een bewuste school- en beroepskeuze en doorlopende schoolloopbanen, het verbeteren van de registratie en het vergroten van de effectiviteit van hun aanpak.

Cijfers

Onderstaand overzicht geeft de belangrijkste cijfers rond voortijdig schoolverlaten in de provincie Utrecht.

Provinciale cijfers voortijdig schoolverlaten

In 2007 beschikt 66% van de totale beroepsbevolking (15-64 jarigen) in de provincie Utrecht over een startkwalificatie. Van de bovenleerplichtigen heeft uiteindelijk 87% minimaal het niveau van de startkwalificatie behaald of volgt nog onderwijs (13% behoort dus tot de uitvallers). Van de uitvallers van 15 tot 22 jaar heeft 65% een baan.

Beleid en praktijk

De aanpak van het voortijdig schoolverlaten wordt stevig ter hand genomen, zowel door overheden als door scholen en betrokken partners. De werkconferenties met gemeenten, schoolbesturen en vertegenwoordigers van het bedrijfsleven bevestigden dat. Er zijn veel goede initiatieven en er is sprake van grote betrokkenheid bij het onderwerp. Tegen deze achtergrond kunnen we een aantal algemene constatering doen:

- er is een grote bereidheid tot samenwerking, veelal uitgekristalliseerd in een lokaal en regionaal netwerk waar partners elkaar regelmatig tegenkomen;
- gemeenten en onderwijsinstellingen investeren veel in het 'op orde brengen' en verder professionaliseren van registratie, melding en coördinatie van verzuim en uitval;
- er is (h)erkenning van de heterogeniteit van de groep voortijdig schoolverlaters; in een aantal gemeenten heeft dit ook geleid tot een meer gedifferentieerde aanpak;
- er zijn veel goede voorbeelden beschikbaar van vormen van ondersteuning, alternatieve trajecten, warme overdracht en een soepeler ketensamenwerking;

²⁷ Wel heeft ze via de aansturing van Bureau Jeugdzorg een rol in de aansluiting tussen het lokale jeugdbeleid en de jeugdzorg (onder andere via de Centra voor Jeugd en Gezin).

De praktijk illustreert echter ook dat blijvend geïnvesteerd moet worden in preventie en curatie om het uiteindelijke doel, meer jongeren aan een startkwalificatie helpen, te kunnen bereiken. Uit de werkconferenties kwam naar voren dat het bevorderen van een bewuste keuze voor opleiding en beroep en een aaneengesloten schoolloopbaan de meest essentiële aandachtsgebieden zijn. Daarnaast moet geïnvesteerd worden in een sluitende registratie voor verzuim en uitval, in het vergroten van de effectiviteit van de aanpak voortijdig schoolverlaten en in goede zorg binnen en aansluitend op het onderwijs.

3.1.4 Voortijdig schoolverlaten: waar zetten we op in?

a. bewust kiezen voor opleiding en beroep

achtergrond

Beroepsbeelden en perspectieven van jongeren blijken in de praktijk niet altijd overeen te komen met ervaringen die zij opdoen in de opleiding. Veel jongeren kiezen op basis van imago en niet op basis van wat werkelijk bij ze past. Dat leidt tot voortijdige uitval. Scholen moeten daarom vanuit het 'loopbaandenken' jongeren (en hun ouders) meer persoonlijk begeleiden bij keuzes tijdens de schoolloopbaan. Ook werkgevers spelen een belangrijke rol in dit proces, bijvoorbeeld door een realistisch beeld te geven van beroeps- en loopbaanperspectieven. Uit de werkconferenties kwam naar voren dat met name een kleinschalige en gerichte benadering werkt. Deze vorm van betrokkenheid zou tot een van de primaire taken van het primair en voortgezet onderwijs gerekend moeten worden. Voorbeelden om een bewuste keuze voor school en beroep te stimuleren zijn uitstroomprofielen en oriëntatieprogramma's en kennismaking tussen bedrijven en school.

activiteiten:

- provincie Utrecht verspreidt goede voorbeelden van bewust kiezen;
- provincie Utrecht ondersteunt gezamenlijke initiatieven van scholen en bedrijfsleven om bewust kiezen voor opleiding en beroep te bevorderen. Een voorbeeld is de vmbo-carrousel van de Kenniscentra Beroepsopleiding bedrijfsleven (waaronder Calibris, KC Handel, ECABO, Kenteq);
- provincie Utrecht ondersteunt en verbreedt initiatieven, gericht op het leveren van 'maatwerk' aan voortijdig schoolverlaters (zoals opstappers).

b. aansluiting in de schoolloopbaan

achtergrond

Een onderbroken schoolloopbaan of een gebrekkige aansluiting tussen de verschillende onderwijsvormen (po-vo, vmbo-mbo, mbo-mbo) kan leiden tot voortijdige uitval. Knelpunten zijn bijvoorbeeld onvoldoende uitwisseling van gegevens²⁸, te weinig voorbereiding op de nieuwe school(omgeving), onvoldoende begeleiding en structuur, weinig flexibiliteit bij overstap of een te weinig uitdagende leeromgeving. In de praktijk blijkt dat jongeren snel afhaken bij gebrek aan motivatie of belangstelling. Een van de meest opvallende vormen van voortijdige uitval is de zogenaamde groenpluk: jongeren vinden een aantrekkelijk alternatief in (betaald) werk en verlaten de school zonder startkwalificatie.

Uit de werkconferenties kwam naar voren dat opleidingstrajecten, zoals de AKA²⁹ opleiding, veel meer in elkaar zouden moeten overlopen. De wens is te komen tot trajecten waarin niveau 1 van het mbo

²⁸ Op landelijk niveau wordt een elektronisch leerdossier ontwikkeld. Na de eerste pilot (Utrecht) kan de bredere invoering een oplossing zijn voor de achterblijvende uitwisseling van gegevens.

²⁹ Arbeidsmarktgekwalficeerd Assistent

geïntegreerd wordt in het vmbo. Dat sluit ook aan bij experimenten die het kabinet in 2007-2008 is gestart³⁰. Goede voorbeelden om de aansluiting te verbeteren zijn het Utrechts Doorstroommodel, projecten in het kader van Switchboard Techniek en initiatieven van het Platform Midden Nederland. Ook overgangsprocedures voor de verschillende onderwijsvormen (zoals de Utrechtse vo-roc procedure) kunnen bijdragen aan een soepele doorstroom. Het meest effectief zijn echter interventies waar persoonlijke begeleiding en blijvend contact centraal staan, waar direct iets gebeurt. Goede praktijkvoorbeelden zijn de zogenaamde 'buddyprojecten'. Ook de vraag van de gemeente Nieuwegein uit de samenwerkingsagenda sluit hier bij aan.

activiteiten:

- provincie Utrecht ondersteunt initiatieven om de aansluiting in de schoolloopbaan te bevorderen;
- provincie Utrecht maakt met scholen en bedrijfsleven afspraken om de groenpluk tegen te gaan en de begeleiding van ongekwalificeerde jongeren op de werkvloer te vergroten;
- provincie Utrecht ondersteunt buddyprojecten;
- provincie Utrecht ondersteunt projecten gericht op het behalen van een startkwalificatie via het erkennen van EVC (Elders Verworven Competenties³¹).

c. melden en registreren van verzuim en uitval

I. sluitende registratie

achtergrond

In de praktijk blijkt het lastig om tot een sluitende registratie van verzuim en uitval te komen. Dat heeft verschillende oorzaken, zoals de complexiteit van de wet- en regelgeving, gebrekkige of ontbrekende technische voorzieningen, teveel verschillende en niet op elkaar aansluitende registratiesystemen. Het kabinet wil door middel van de pilot '1 loket verzuim en voortijdig schoolverlaten' een sluitende registratieketen voor voortijdig schoolverlaten realiseren³². Gemeente Utrecht doet mee aan deze pilot.

activiteiten:

- provincie Utrecht voert op bestuurlijk en uitvoerend niveau overleg met scholen en RMC's om knelpunten in de registratie te identificeren en te komen tot gerichte oplossingen;
- provincie Utrecht onderzoekt de vraag uit de werkconferentie of het principe '1 procedure, 1 formulier, 1 aanpak' (analoog aan de aanpak van Leiden, Arnhem) ook op provinciaal niveau mogelijk is;
- provincie Utrecht ondersteunt gezamenlijke initiatieven voor de ontwikkeling van een regionaal bureau leerplicht/RMC, waaronder de initiatieven van gemeente Woerden en gemeente Maarssen.

II. verzuimmelding

achtergrond

Ondanks de wettelijke verplichting voor scholen om verzuim te melden wordt de verplichting in de praktijk nog onvoldoende nageleefd. Een gebrek aan technische voorzieningen of instrumenten, zoals een convenant of een protocol, is hiervan een van de oorzaken. Het kabinet wil het meldgedrag door

³⁰ Het kabinet heeft in 2007-2008 experimenten aansluiting vmbo/mbo gestart. Onderdeel hiervan is dat leerlingen een geïntegreerd traject van vmbo en mbo op 1 school volgen. Op basis van evaluatie wordt bekeken of zo'n geïntegreerde leergang meerwaarde heeft.

³¹ We hanteren hier de definitie die het ministerie van OCW gebruikt.

³² Vanaf schooljaar 2008-2009 wordt een landelijke uitrol gerealiseerd. Het kabinet gaat goede voorbeelden van samenwerking tussen leerplicht en RMC op gemeentelijk niveau verspreiden.

instellingen verbeteren door ze te wijzen op het belang ervan, door een sluitende registratieketen, door verscherpt toezicht en door bestuurlijke afspraken met gemeenten over een adequate leerplichthandhaving, zodat melden voor instellingen ook zin heeft en uitvallers snel worden geholpen. Een goed voorbeeld om melding van verzuim te verbeteren is het gebruik van een verzuimconvenant. Dit is ook een van de onderwerpen in de samenwerkingsagenda.

activiteiten:

- provincie Utrecht ondersteunt gemeente Amersfoort (RMC-regio) bij de verbreding van het bestaande verzuimconvenant;
- provincie Utrecht ondersteunt de methodiekontwikkeling voor gemeenten en scholen die willen gaan werken met een verzuimconvenant.

d. effectieve aanpak

achtergrond

Landelijk is geconstateerd dat er onvoldoende zicht is op de effecten van maatregelen die in het kader van voortijdig schoolverlaten genomen worden. Dat was een van de redenen om een kosten-batenanalyse voortijdig schoolverlaten te laten uitvoeren³³. Ook op lokaal niveau bestaat de behoefte aan meer zicht op de effectiviteit van de aanpak. Dit is een van de onderwerpen in de samenwerkingsagenda, bijvoorbeeld van de gemeente Amersfoort en de gemeente Nieuwegein.

activiteiten:

- provincie Utrecht ondersteunt gemeente Amersfoort (RMC-regio) bij het analyseren van de aanpak voortijdig schoolverlaten;
- provincie Utrecht ondersteunt de verbreding van deze methodiek naar de andere RMC-regio's;
- provincie Utrecht ondersteunt andere initiatieven om de effectiviteit van de aanpak voortijdig schoolverlaten te vergroten.

e. zorg binnen en aansluitend op het onderwijs

Provincie Utrecht neemt de uitwerking van dit onderwerp op in het programma Utrechtse Jeugd Centraal.

3.1.5 Financiën

Voor activiteiten in het kader van de aanpak van het voortijdig schoolverlaten in de provincie Utrecht is in totaal een bedrag van € 2.800.000 beschikbaar, verdeeld over de periode 2008 – 2011. Middelen worden ingezet via opdrachtverstrekking of op basis van de Subsidieverordening Sociale Agenda 2008-2011.

³³ Kosten en baten van het voortijdig schoolverlaten, In 't Veld/Rebelgroup, in opdracht van het ministerie van OCW en de Taskforce jeugdwerkloosheid, mei 2006

Aanpak voortijdig schoolverlaten		
Maatschappelijk effect: In 2011 hebben meer jongeren een startkwalificatie behaald dan in 2007. De provincie Utrecht heeft hieraan bijgedragen door samenwerkingspartners te ondersteunen bij het bevorderen van een bewuste school- en beroepskeuze en doorlopende schoolloopbanen, het verbeteren van de registratie en het vergroten van de effectiviteit van hun aanpak.		
<i>onderwerp en activiteiten provincie</i>	<i>Indicatoren</i>	<i>financieringssystematiek</i>
verspreiden goede voorbeelden	- 5 nieuwsbrieven per jaar	- opdracht
bewust kiezen voor opleiding en beroep - ondersteunt gezamenlijke initiatieven om bewust kiezen te bevorderen; - ondersteunt en verbreedt initiatieven gericht op 'maatwerk' voor vsv-ers;	- ten minste 5 gesubsidieerde projecten in 2008/2009 - ten minste 3 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie - subsidie
aansluiting schoolloopbaan - ondersteunt initiatieven gericht op verbetering aansluiting; - maakt met scholen en bedrijfsleven afspraken over tegengaan groenpluk en begeleiding op de werkvloer; - ondersteunt buddyprojecten; - ondersteunt projecten gericht op het behalen van een startkwalificatie via EVC	- ten minste 5 gesubsidieerde projecten in 2008/2009 - ten minste 5 concrete afspraken in 2008/2009; - ten minste 3 gesubsidieerde projecten in 2008/2009 - ten minste 3 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie - subsidie - subsidie
registreren verzuim en uitval sluitende registratie - voert overleg over knelpunten en oplossingen registratie; - onderzoekt mogelijkheden uniformiteit procedure; - ondersteunt ontwikkeling regionale bureaus leerplicht/ RMC; verzuimmelding - ondersteunt RMC-regio Amersfoort bij verbreding verzuimconvenant; - ondersteunt gemeenten en scholen bij methodiekontwikkeling;	- ten minste 2 bijeenkomsten in 2008 - onderzoek in 2008 - ten minste 3 gesubsidieerde projecten in 2008/2009 - gesubsidieerd project in 2008 - ten minste 4 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- opdracht - subsidie - subsidie - subsidie
effectieve aanpak - ondersteunt RMC-regio Amersfoort bij analyseren aanpak; - ondersteunt initiatieven om effectiviteit aanpak te vergroten;	- gesubsidieerd project in 2008 - ten minste 3 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie - subsidie
beschikbaar budget 2008 – 2011	€ 2.800.000	

3.2 Aanpak jeugdwerkloosheid

3.2.1 Inleiding

In het eerste Sociaal Rapport van de provincie Utrecht³⁴ wordt de werkloosheid onder jongeren als een groot probleem beschouwd. Sinds 2004 is de jeugdwerkloosheid aan het dalen. Was in 2004 nog 13% van de jongeren werkloos, in 2007 lag dat percentage op 7%³⁵. Naarmate het aantal jeugdwerklozen afneemt, resteert een groep die steeds moeilijker te bereiken is. Daarom blijft een gerichte aanpak nodig. Om jeugdwerkloosheid verder terug te dringen zijn maatregelen op verschillende – maar sterk met elkaar samenhangende – sporen noodzakelijk. Een mogelijke aanpak om jeugdwerkloosheid tegen te gaan is zorgen dat zoveel mogelijk jongeren gekwalificeerd de school verlaten. Een startkwalificatie biedt over het algemeen de beste garantie voor een duurzame arbeidsmarktpositie. Er is een groep voortijdig schoolverlaters die het zonder startkwalificatie goed redt op de arbeidsmarkt, ook op de lange termijn³⁶. Maar een deel van deze groep is niet in staat om op eigen kracht of met steun van hun sociale netwerk blijvend een plaats op de arbeidsmarkt te verwerven. Aangenomen moet worden dat deze groep geen reguliere of geschoolde arbeid verricht of zal gaan verrichten. Voor veel werkgevers zijn deze jongeren niet aantrekkelijk om in dienst te nemen en in te investeren met opleiding en scholing. De hoge eisen die aan werknemers worden gesteld, in combinatie met hun vaak complexe achtergrond en motivatieproblemen bemoeilijken de toeleiding van ongekwalificeerde jongeren naar werk³⁷.

Het verbeteren van de aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt is ook een middel om jeugdwerkloosheid terug te dringen. De overgang van school naar werk moet zo soepel mogelijk verlopen en ook de route 'terug' naar school moet voor werkende en werkloze ongekwalificeerde jongeren aantrekkelijk gemaakt worden. Een uitgangspunt voor die verbetering kan zijn beide werelden dichter bij elkaar te brengen door onderwijsinstellingen en werkgevers veel meer en in een vroeg stadium met elkaar te laten samenwerken, werkgevers bewust te maken van het belang van een startkwalificatie en hun inzet te vragen bij het combineren van leren en werken door ongekwalificeerde jongeren (de derde leerweg is hier een voorbeeld van). Onderwijsinstellingen en werkgevers kunnen samen zorgen voor meer samenhang in het aanbod, een betere combinatie van leren en werken en begeleiding bij de overstap van school naar werk.

In deze paragraaf richten we ons op het bevorderen van de arbeidsparticipatie van jongeren door middel van stages en leerwerkplaatsen en op een sluitende aanpak waardoor werkende of werkloze jongeren zonder startkwalificatie weer (gedeeltelijk) naar school gaan.

3.2.2 Landelijk beleid

Aanpak jeugdwerkloosheid

In de periode 2003-2007 heeft de Taskforce Jeugdwerkloosheid met CWI, werkgevers- en vakorganisaties, ondernemers en onderwijsinstellingen meer dan 44.000 jongeren extra ten opzichte van 2003 aan het werk geholpen of naar een opleiding geleid. De Taskforce heeft het kabinet opgeroepen om, juist nu de economie goed draait, er alles aan te doen jongeren die dreigen uit te vallen te begeleiden naar opleiding en werk. Alleen met een startkwalificatie maken ze een kansrijke start op de arbeidsmarkt. Om de jeugdwerkloosheid structureel aan te pakken heeft de Taskforce het kabinet

³⁴ Samenleven in Utrecht, mei 2004

³⁵ Samenleven in Utrecht, oktober 2006

³⁶ Ruim de helft van de voortijdig schoolverlaters heeft na schooluitval een betaalde baan. Dit blijkt uit de CBS-publicatie: Jaarboek onderwijs in cijfers 2008.

³⁷ Spoorloos? Verkennend onderzoek naar voortijdig schoolverlaters, eindrapport, maart 2007, OSA, Tilburg

geadviseerd om regionaal te werken, te zorgen voor een effectiever beroepsonderwijs, risicoleerlingen op het vmbo extra aandacht te bieden en te zorgen voor een betere beroeps- en studiekeuze.

De ministeries van OCW en SZW zijn samen verantwoordelijk voor werkende jongeren zonder startkwalificatie tussen de 18 en 23 jaar. OCW en SZW spreken werkgevers aan op hun verantwoordelijkheid om jonge werknemers te helpen alsnog hun startkwalificatie te halen. Tijdens de Participatietop 2007 zijn onder meer afspraken gemaakt met werkgevers- en werknemersorganisaties over het erkennen van elders verworven competenties (EVC) en de ontwikkeling van een leerloopbaanadvies. In het plan van aanpak Leren & Werken 2008-2011³⁸ kondigen de ministeries van OCW en SZW aan dat zij in de komende jaren 90.000 nieuwe leerwerktrajecten willen realiseren, met name in de sectoren waar personeelstekorten gaan ontstaan: de zorg en de techniek.

Voor jongeren tot 27 jaar die niet leren of werken en een uitkering aanvragen wordt de werkleerplicht ingevoerd. Zij moeten werken, leren of een combinatie hiervan³⁹. Gemeenten worden verplicht om deze jongeren een werkaanbod, een leeraanbod of een combinatie van beide te doen. Bij weigering van het aanbod wordt geen uitkering verstrekt. Een uitzondering geldt voor jongeren die niet kunnen werken of leren.

Arbeidsmarktperspectieven voor schoolverlaters

Onderzoek⁴⁰ toont aan dat de arbeidsmarktperspectieven voor jongeren die de komende jaren gaan starten op de arbeidsmarkt over het algemeen vrij gunstig zijn. Voor de periode tot 2012 wordt verwacht dat de krapte op de arbeidsmarkt verder zal toenemen. Op bijna alle opleidingsniveaus zijn de toekomstperspectieven gemiddeld genomen goed. Schoolverlaters in de technische richting hebben de beste arbeidsmarktperspectieven, ook doordat de deelname aan techniekopleidingen laag blijft. Daarnaast blijkt uit het rapport dat de toekomstperspectieven voor schoolverlaters met een economische opleiding structureel slechter zijn, ongeacht het opleidingsniveau. Opmerkelijk is de verslechtering van de arbeidsmarktpositie van schoolverlaters met een zorgopleiding in de periode 2002-2006. Hoewel hun beloning bovengemiddeld toenam, nam ook de werkloosheid fors toe⁴¹.

3.2.3 Jeugdwerkloosheid: provincie Utrecht

Ambities en verantwoordelijkheden

In het uitvoeringsprogramma 2007-2011 van het college van Gedeputeerde Staten zijn de voornemens voor de aanpak van de jeugdwerkloosheid als volgt verwoord: 'In vervolg op het onderzoek naar de Utrechtse jeugdwerkloosheid (2006) worden in samenwerking met het veld initiatieven genomen om onder meer het aantal beschikbare stageplekken en leerwerkplaatsen (bijvoorbeeld in de bouw) bij werkgevers te vergroten. In samenwerking met Gemeentelijke Sociale Diensten, CWI's en het UWV wordt gestreefd naar een sluitende aanpak waardoor jongeren naar school gaan of werken.'

Gemeenten hebben de verantwoordelijkheid om jongeren een aanbod te doen en te zorgen voor een inkomensvoorziening voor jongeren. De gemeente heeft de vrijheid om te bepalen wat voor een jongere noodzakelijk is voor een duurzame arbeidsinschakeling: een werkaanbod, een leeraanbod of een combinatie van beide. Directe partners in de aanpak van de jeugdwerkloosheid zijn RMC, CWI, UWV,

³⁸ Plan van aanpak Leren & Werken, december 2007

³⁹ Beleidsnota werkleerplicht voor jongeren tot 27 jaar, ministerie van SZW, 21 december 2007

⁴⁰ De arbeidsmarkt naar opleiding en beroep tot 2012', Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA), Universiteit Maastricht, november 2007.

⁴¹ Mogelijke verklaringen hiervoor zijn een stijging in 2004 van het aantal leerlingen in BOL/BBL gezondheidszorg, een uitgestelde start op de arbeidsmarkt als gevolg van de slechte arbeidsmarktperspectieven in 2002-2006 en een lage vervangingsvraag in de periode 2002-2006.

gemeentelijke sociale diensten, de onderwijsinstellingen en werkgevers. De provincie speelt een stimulerende rol door betrokken partijen bij elkaar te brengen en innovatieve projecten te ondersteunen.

Maatschappelijk effect

In 2011 is het aandeel jongeren dat werkt of naar school gaat (of beide combineert), toegenomen ten opzichte van 2007. Hierbij gaat het om het aandeel jongeren ten opzichte van het totaal aantal jongeren. De provincie Utrecht heeft hieraan bijgedragen door samenwerkingspartners te ondersteunen bij de invulling van stages en leerwerkbanen en door een sluitende aanpak rond leren en werken te bevorderen.

Cijfers

In onderstaand overzicht zijn de meest recente gegevens over de jeugdwerkloosheid in de provincie Utrecht opgenomen.

Provinciale cijfers jeugdwerkloosheid

Van de 151.000 jongeren tussen de 15 en 24 jaar in de provincie Utrecht maakt in 2007 ruim 43% deel uit van de beroepsbevolking. Dit komt neer op 66.000 jongeren. Hiervan is ruim 7% werkloos; 1475 jongeren staan in oktober 2007 bij het CWI ingeschreven als werkzoekend (landelijk is dat ruim 30.000). Het aantal werkloosheidsuitkeringen voor jongeren in de provincie Utrecht is in één jaar tijd met bijna de helft gedaald tot 290 op 1 januari 2007. Begin 2007 hebben bijna 1.200 jongeren jonger dan 25 jaar een bijstandsuitkering.

Beleid en praktijk

In 2006 heeft Berenschot⁴² in opdracht van de provincie Utrecht onderzoek gedaan naar het versterken van de keten om de jeugdwerkloosheid in de provincie Utrecht te bestrijden. Uit het onderzoek blijkt dat de meeste problemen zich voordoen op de route onderwijs-leerplicht/RMC-arbeidsmarkt en onderwijs-CWI-arbeidsmarkt. Belangrijke knelpunten op die eerste route zijn onder meer het ontbreken van een sluitende melding en registratie, concurrentie om leer-/werkplekken, een mismatch in vraag en aanbod en nog onvoldoende functionerende zorgstructuren in het onderwijs. Knelpunten op de tweede route hebben vooral te maken met verschillen in oriëntatie: de regionaal werkende arbeidsmarkt, de lokaal georiënteerde gemeente en de centrale aansturing van het CWI.

In het onderzoek worden ook successen van een sluitende aanpak genoemd. Goede projecten om de keten te verbeteren zijn bijvoorbeeld het MKB-leerbanenplan, het jongerenloket in de regio Utrecht Zuid-Oost en het SIB-model⁴³ van de gemeente Utrecht.

Uit de werkconferenties kwamen als belangrijke suggesties naar voren: bevorderen dat verwachtingen van leerling, stagebedrijf en onderwijsinstelling beter met elkaar overeenkomen (onder meer door persoonlijke benadering en kleinschalige projecten), stimuleren van een regionale aanpak voor gemeenteverstijgende problemen (in het bijzonder voor de groep voortijdig schoolverlaters die het moeilijkst te bereiken is), het verbeteren van de organisatie van stages en het bevorderen van de instroom in techniek, bouw en zorg.

⁴² Versterking keten bestrijding jeugdwerkloosheid provincie Utrecht, Berenschot, april 2006

⁴³ Sneller, intensiever en beter

3.2.4 Aanpak jeugdwerkloosheid: waar zetten we op in?

a. stageplaatsen en leerwerkplaatsen

I. uitbreiding van het aanbod

achtergrond

Op dit moment lijkt een tekort aan stageplaatsen niet meer het grootste probleem, behalve in de sectoren zorg en welzijn. Wel is behoefte aan meer leerwerkplaatsen voor de laagst opgeleide of ongekwalificeerde jongeren. De verwachting is echter dat door de invoering van de kwalificatieplicht (en als gevolg daarvan de toename van aanmeldingen in het mbo) ook de vraag naar stageplaatsen weer toeneemt⁴⁴. Uit de laatste peiling van het Colo⁴⁵ blijkt dat de beschikbaarheid van stageplaatsen en leerbanen de behoefte ruimschoots overstijgt, maar dat de match tussen vraag en aanbod moet verbeteren. Het kabinet zet in op uitbreiding van het aantal leerwerktrajecten op maat waarin onderwijsinstellingen intensief samenwerken met bedrijven, kenniscentra, gemeenten en CWI. Tijdens de Participatietop is afgesproken dat werkgevers zich inspanssen om voldoende beroepspraktijkvormings- en stageplaatsen beschikbaar te stellen. De betrokkenheid van werkgevers is ook op provinciaal niveau van groot belang.

activiteiten:

- provincie Utrecht ondersteunt initiatieven om meer jongeren via een leerbaan of een leerwerkplaats aan de slag te helpen;
- provincie Utrecht onderzoekt in welke sectoren en op welk niveau uitbreiding van het aanbod nodig is en gerealiseerd kan worden en maakt hierbij gebruik van de goede ervaringen met de Colo-barometer voor stage- en leerbanen per sector;
- provincie Utrecht onderzoekt de mogelijkheid om meer leerwerkplaatsen te creëren via de aanbestedingsvoorwaarden van de provincie Utrecht⁴⁶.

II. bevorderen van de match tussen vraag en aanbod

achtergrond

Het aanbod aan stage- en leerwerkplaatsen en de bijbehorende vraag van de werkgevers stemt niet altijd overeen met het aanbod aan deelnemers. Zo blijven bijvoorbeeld leerwerkplaatsen voor technische banen onbezet door een tekort aan deelnemers op het gevraagde niveau. Werkgevers zijn niet altijd tevreden over de inzetbaarheid van stagiaires en afgestudeerden en over de wijze waarop scholen deelnemers voorbereiden op de beroepspraktijk. Scholen geven aan dat de begeleiding door werkgevers in beroepsopleidingen vaak te wensen overlaat.

activiteiten:

- provincie Utrecht verspreidt goede voorbeelden van initiatieven gericht op het bevorderen van de match tussen vraag en aanbod;
- provincie Utrecht ondersteunt gezamenlijke initiatieven van gemeenten, scholen en bedrijfsleven om de aansluiting tussen vraag en aanbod te verbeteren;
- provincie Utrecht ondersteunt gezamenlijke initiatieven van scholen en bedrijfsleven om de organisatie van stages te verbeteren.

⁴⁴ Door de invoering van de maatschappelijke stages is afstemming met de reguliere stages noodzakelijk.

⁴⁵ Colo-barometer van de stageplaatsen en leerbanenmarkt. Een inventarisatie door de kenniscentra beroepsopleiding bedrijfsleven, verenigd in Colo. Peiling november 2007.

⁴⁶ Zie ook motie stageplaatsen/(leerling)bouwplaatsen, PvdA, CDA, VVD, 17 december 2007

b. sluitende aanpak rond leren en werken

I. stimuleren regionale aanpak ondersteuning 'harde kern'

achtergrond

Jongeren zonder startkwalificatie, werk en uitkering behoren tot de zogenaamde 'harde kern' voortijdig schoolverlaters. Voor jongeren tot 27 jaar die niet leren of werken en een uitkering aanvragen gaat het kabinet de werkleerplicht invoeren. Over het algemeen betreft het een groep moeilijk bereikbare jongeren, vaak met een complexe problematiek. Maar ook 'thuiszitters' behoren tot deze groep. Het gaat om meer dan een combinatie van leren en werken. Een gemeenteverstijgende aanpak en ondersteuning van de kleinere gemeenten is hier wenselijk. Dit is ook een van de verzoeken in de samenwerkingsagenda (Nieuwegein).

activiteiten:

- provincie Utrecht inventariseert de aard en omvang van de doelgroep in de provincie;
- provincie Utrecht verspreidt goede werkwijzen om deze jongeren te bereiken;
- provincie Utrecht ondersteunt de voortzetting, (methodiek)ontwikkeling en uitbreiding van goede ondersteuningsprojecten, zoals Arbeidstrainingscentra⁴⁷, Jongerenloketten, leerwerkloketten (Utrecht, Eemland) en projecten als Herstelling (Amsterdam);
- provincie Utrecht overlegt met gemeenten Utrecht, Zeist en Amersfoort over de mogelijkheden tot ondersteuning en verbreding van initiatieven als het werkhotel, Werkartaal en wonen-leren-werken.

II. stimuleren sectorale aanpak

achtergrond

Op dit moment bestaat een tekort aan werknemers in de zorg, techniek en bouw. Een tekort kan in de komende jaren ook ontstaan in andere sectoren. Om te kunnen anticiperen op de toenemende vraag wil de provincie een sectorale aanpak tussen scholen en bedrijfsleven stimuleren.

activiteiten:

- provincie Utrecht maakt een prognose van verwachte tekorten op de arbeidsmarkt in 2011;
- provincie Utrecht ondersteunt gezamenlijke initiatieven van gemeenten, scholen en bedrijfsleven om de instroom te bevorderen in sectoren waar tekorten ontstaan, zoals de technische, bouw- en zorgopleidingen.

3.2.5 Financiën

Voor activiteiten in het kader van de aanpak van de jeugdwerkloosheid in de provincie Utrecht is in totaal een bedrag van € 2.800.000 beschikbaar, verdeeld over de periode 2008 – 2011.

Middelen worden ingezet via opdrachtverstrekking of op basis van de Subsidieverordening Sociale Agenda 2008-2011.

⁴⁷ Zie ook amendement ATCC, ingediend door CDA, VVD en PvdA op 17 december 2007

Aanpak jeugdwerkloosheid		
Maatschappelijk effect: In 2011 is het aandeel jongeren ⁴⁸ dat werkt of naar school gaat (of beide combineert), toegenomen ten opzichte van 2007. De provincie Utrecht heeft hieraan bijgedragen door samenwerkingspartners te ondersteunen bij de invulling van stages en leerwerkbanen en door een sluitende aanpak rond leren en werken te bevorderen.		
<i>onderwerp en activiteiten provincie</i>	<i>Indicatoren</i>	<i>financieringsystematiek</i>
verspreiden goede voorbeelden	- 5 nieuwsbrieven per jaar	- opdracht
stage-/leerwerkplaatsen uitbreiding aanbod		
- ondersteunt initiatieven om meer jongeren via leerbaan of leerwerkplaats aan de slag te helpen;	- ten minste 5 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie
- onderzoekt in welke sectoren uitbreiding nodig is;	- inventarisatie in 2008 en update in 2010	- opdracht
- onderzoekt mogelijkheid uitbreiding leerwerkplaatsen via aanbestedingsvoorwaarden provincie Utrecht;	- onderzoek in 2008	- opdracht
bevorderen match		
- ondersteunt gezamenlijke initiatieven gericht op betere aansluiting;	- ten minste 5 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie
- ondersteunt gezamenlijke initiatieven gericht op verbeteren organisatie stages;	- ten minste 1 gesubsidieerd project in 2008/2009	- subsidie
sluitende aanpak regionale aanpak harde kern		
- inventariseert aard/omvang doelgroep;	- inventarisatie in 2008	- opdracht
- ondersteunt initiatieven gericht op ondersteuning harde kern;	- ten minste 5 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie
- overlegt over verbreding initiatieven Utrecht, Zeist, Amersfoort;		
sectorale aanpak		
- maakt prognose verwachte tekorten op arbeidsmarkt;	- prognose in 2008 en update in 2010	- opdracht
- ondersteunt gezamenlijke initiatieven voor bevorderen instroom opleidingen;	- ten minste 2 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie
beschikbaar budget 2008 - 2011	€ 2.800.000	

⁴⁸ Hierbij gaat het om het aandeel jongeren ten opzichte van het totaal aantal jongeren.

3.3 Arbeidsmarkt

3.3.1 Inleiding

Meer mensen aan het werk helpen, dat is een van de doelstellingen van dit kabinet. In 2014 moet de arbeidsparticipatie zijn toegenomen tot 80%. Dat betekent dat ruim 9 miljoen mensen in ons land aan het werk moeten zijn. In de provincie Utrecht is de werkgelegenheid de laatste jaren toegenomen en op dit moment gemiddeld gunstiger dan landelijk. Los van conjuncturele ontwikkelingen wordt echter verwacht dat op termijn een blijvend krappe arbeidsmarkt zal ontstaan in de meeste sectoren. Verschillende economische sectoren hebben nu al te kampen met tekorten aan personeel (zorg, techniek). Dat is onder meer een gevolg van demografische ontwikkelingen, waaronder de vergrijzing⁴⁹.

Het aandeel ouderen (65+) in de totale Nederlandse bevolking zal de komende jaren toenemen. Tegenover iedere oudere staan nu nog vijf potentiële arbeidskrachten (leeftijd 15 – 64). In 2040 zal die verhouding 1 op 2 zijn. Dit biedt economische kansen in sectoren die ouderen tot hun klantenkring kunnen rekenen, zoals toerisme en het medisch cluster. Tegelijkertijd zal het voor het werkende deel van de bevolking steeds lastiger worden om de druk van ouderdomsuitkeringen en kosten van de gezondheidszorg op te brengen. Verhoging van de arbeidsparticipatie van ouderen en andere bevolkingsgroepen is dan ook noodzakelijk. Overigens zal de Utrechtse bevolking minder snel vergrijzen dan het landelijk gemiddelde.

De provincie Utrecht kent al een hoge participatiegraad en een hoog opleidingsniveau van de bevolking. Daarom wil de provincie zich de komende tijd samen met het bedrijfsleven vooral richten op het versterken van de 'flanken' van het arbeidsaanbod; de ouderen en de jeugd. Het gaat om het aanjagen en ondersteunen van concrete projecten die aansluiten bij de vraag van het bedrijfsleven en de kwaliteiten van de doelgroep. Vergroting van het arbeidsaanbod kan onder meer bereikt worden door het terugdringen van de werkloosheid onder kwetsbare groepen, zoals ouderen en lager opgeleiden, het voorkomen van voortijdige uitval en het stimuleren van ondernemerschap.

Het bevorderen van arbeidsparticipatie is in de uitwerking een vraagstuk dat vooral regionaal opgepakt moet worden. In deze paragraaf richten we ons op de verdere ontwikkeling van regionale samenwerking. Daarnaast gaat het om de vraag hoe we samen met gemeenten, bedrijfsleven, scholen en maatschappelijke partners het beschikbare arbeidspotentieel beter kunnen benutten en hoe voor dat doel de aansluiting tussen vraag en aanbod, met name voor kwetsbare groepen, kan worden verbeterd.

3.3.2 Landelijk beleid

Het kabinet heeft in januari 2008 de Commissie Bakker opdracht gegeven te onderzoeken welke maatregelen nodig zijn om de arbeidsparticipatie te verhogen naar 80%. De landelijke discussie spitst zich toe op het stroomlijnen van bestaande wet- en regelgeving rond werk en inkomen (WWB, WSW, Wajong, WIA) en op de inzet om meer vanuit de mogelijkheden van werklozen en werkzoekenden te redeneren en minder vanuit bestaande regelingen. Veel aandacht gaat ook uit naar het verhogen van kwaliteit en rendement van reïntegratietrajecten en het verbeteren van de aansluiting tussen vraag en aanbod aan de onderkant van de arbeidsmarkt.

⁴⁹ Economisch Beleidsplan 2007-2011 Kansen benutten! Krachten bundelen!, provincie Utrecht

Het kabinet heeft met gemeenten afgesproken om een daling van het aantal WWB⁵⁰-uitkeringen met 75.000 in 2011 te realiseren en de komende vier jaar 25.000 niet-uitkeringsgerechtigden aan het werk te helpen of maatschappelijk te laten participeren (bijvoorbeeld via leerbanen). Tijdens de Participatietop 2007 zijn ondersteunende maatregelen afgesproken, zoals de invoering van een werkleerplicht voor jongeren tot 27 jaar, versterking van de regionale arbeidsmarkt en het stimuleren van ondernemerschap bij kwetsbare groepen. Ook maakt het kabinet participatiebanen mogelijk en komt er een participatiefonds. Dit fonds is bedoeld om gemeenten te ondersteunen bij het financieren van combinatietrajecten op het gebied van reïntegratie, inburgering en volwasseneneducatie⁵¹.

De VNG heeft in 2007 een kadernotitie regionaal arbeidsmarktbeleid opgesteld. De hoofddoelstelling van deze notitie is dat er overal in Nederland regionaal arbeidsmarktbeleid wordt gevoerd, dat aansluit op de natuurlijke schaal van de lokale arbeidsmarkt. Dit beleid wordt gevoerd door gemeenten die een voortrekkersrol nemen in dit proces en door partners op de arbeidsmarkt⁵².

3.3.3 Arbeidsmarkt: provincie Utrecht

Ambities en verantwoordelijkheden

In het uitvoeringsprogramma 2007-2011 van het college van Gedeputeerde Staten zijn de voornemens als volgt verwoord: 'wij willen het Utrechtse arbeidspotentieel in zowel kwalitatief als kwantitatief opzicht beter benutten (onder meer door verbetering van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, toekomstbestendig maken van arbeidsmarkt en verhogen van de participatiegraad), en de arbeidsmarktpositie van 45-plussers, allochtone vrouwen en vluchtelingen verbeteren.'

Gemeenten hebben primair de verantwoordelijkheid voor het aanbieden van voorzieningen. Het gaat daarbij om het aanbieden van een reïntegratievoorziening aan de doelgroep van de Wet Werk en Bijstand (voornamelijk bijstandsgerechtigden en niet-uitkeringsgerechtigde werklozen), het aanbieden van een inburgeringsvoorziening aan inburgeringsplichtigen en het aanbieden van educatie-opleidingen aan personen van 18 jaar en ouder. De provincie richt zich, samen met gemeenten, scholen en het bedrijfsleven als belangrijkste samenwerkingspartners, op het beter benutten van het beschikbare arbeidspotentieel.

Maatschappelijk effect

In 2011 wordt het beschikbare arbeidspotentieel in de provincie Utrecht beter benut dan in 2007. De provincie Utrecht heeft hieraan bijgedragen door samenwerkingspartners te ondersteunen bij regionaal arbeidsmarktbeleid en sectorgerichte samenwerking, door de arbeidsparticipatie van kwetsbare groepen te bevorderen en ondernemerschap te stimuleren.

Cijfers

Onderstaand overzicht geeft een aantal belangrijke cijfers en trends rond arbeidsparticipatie in de provincie Utrecht.

⁵⁰ Wet Werk en Bijstand

⁵¹ Notitie "Hoofddijnen ontschotting participatiebudgetten", december 2007

⁵² Notitie "Ruimte voor de Regio", t.b.v. bijeenkomst van 6 juli 2007, VNG en Divosa

Arbeidsparticipatie in de provincie Utrecht naar leeftijdsgroep			
<i>leeftijd</i>	<i>netto in %</i>	<i>bruto in %</i>	<i>bevolking</i>
15-24 jaar	40,5	43,6	151.505
25-34 jaar	84,3	86,9	165.552
35-44 jaar	82	86,1	194.298
45-54 jaar	79,6	82,3	165.479
55-64 jaar	47,7	50,5	135.298
Totaal	69,1	72,2	812.132

Bruto%: alle 15-64 jarigen van de beroepsbevolking; Netto%: dat deel van de bevolking dat daadwerkelijk aan het werk is;

- Van de totale bevolking in de provincie maakt ruim 72% deel uit van de beroepsbevolking Dit komt neer op ruim 580.000 mensen. Hiervan is 4,3 % werkloos. Rond de 27.000 mensen staan als niet-werkende werkzoekende ingeschreven bij het CWI;
- Van de 300.777 mensen tussen 45 en 65 jaar maakt ruim 69% deel uit van de beroepsbevolking. Dit komt neer op ruim 207.000 mensen. Hiervan staan 16.500 personen bij het CWI geregistreerd als niet-werkende werkzoekende;
- De werkloosheid onder de groep met alleen lager onderwijs ligt hoger dan onder de groep die hoger onderwijs gevolgd heeft. In de provincie is 7,1 % van de beroepsbevolking met lager onderwijs werkloos, voor de groep met hoger onderwijs geldt dit voor 3%.

Beleid en praktijk

Het arbeidsmarktbeleid zoals beschreven in het Economisch Beleidsplan⁵³ van de provincie Utrecht was in de periode 2003 – 2007 voornamelijk gericht op een aantal succesvolle innovatieve projecten rond jeugd, onderwijs en techniek, zoals de MKB-Leerbanenprojecten en het TechniekGilde, waarbij een vraaggerichte aanpak gehanteerd werd. Voor de periode 2007-2011 zijn speerpunten onder meer de afstemming tussen onderwijs en de regionale arbeidsmarkt en het beter benutten van het beschikbare arbeidspotentieel (zowel kwantitatief als kwalitatief).

Samenwerking met bedrijven, kennisinstellingen, gemeenten, kamers van koophandel en andere intermediaire organisaties is voor de uitvoering van het economisch beleid van de provincie Utrecht van wezenlijk belang. Om samenwerking op het gebied van innovatie te bevorderen, is de Taskforce Innovatie Regio Utrecht (TFI) opgericht. De provincie speelt verder een belangrijke regierol in het bieden van randvoorwaarden voor economische ontwikkelingen op ruimtelijk gebied en op het gebied van bereikbaarheid. Voorbeelden zijn het Science Park Utrecht en herstructurering van bedrijventerreinen.

In de werkconferenties is veel aandacht besteed aan de arbeidsmarktpositie van jongeren en jeugdige werklozen. Ten aanzien van kwetsbare groepen werd benadrukt dat het belangrijk is om te weten welke factoren van invloed zijn op hun arbeidsparticipatie. Dat maakt een meer persoonlijke benadering en ondersteuning op maat mogelijk. Ook de rol van werkgevers in het bevorderen van participatie door mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt is aan de orde geweest. Begeleiding van deze groepen tijdens werk is van groot belang. Om de instroom van leerlingen in de zorg te bevorderen is de suggestie gedaan om nieuwe opleidingscombinaties te creëren. Ook het stimuleren van ondernemerschap kan hieraan bijdragen.

⁵³ 'De toekomst heeft vele gezichten', Economisch Beleidsplan 2003-2007, Provincie Utrecht

3.3.4 Arbeidsmarkt: waar zetten we op in?

- a. stimuleren regionaal arbeidsmarktbeleid

achtergrond

De uitvoering van het arbeidsmarktbeleid is vooral een regionaal vraagstuk. In de praktijk wordt de regionale aanpak nog te vaak belemmerd door verschillen in wet- en regelgeving, verschillende sturingsfilosofieën en een verschil in oriëntatie: de regionaal werkende arbeidsmarkt en de regionaal georiënteerde ROC's, de lokaal georiënteerde gemeente en de centrale aansturing van het CWI. De ontwikkeling van regionaal arbeidsmarktbeleid en de afstemming daarover tussen de verschillende samenwerkingspartners in de provincie is een van de prioriteiten in de komende periode. Hierbij kan goed worden voortgebouwd op de bestaande structuur van regionale samenwerking rond leren & werken.

activiteiten:

- provincie Utrecht ondersteunt samenwerkingspartners bij de ontwikkeling van regionaal arbeidsmarktbeleid, waaronder het initiatief van de samenwerkende gemeenten Bunnik, Zeist, de Bilt, Wijk bij Duurstede, Utrechtse Heuvelrug.

- b. sectorgerichte samenwerking gemeenten, onderwijs en bedrijfsleven

achtergrond

Uit provinciale cijfers over schoolkeuze van leerlingen in het derde leerjaar van het vmbo blijkt dat in de provincie Utrecht een kleiner percentage leerlingen beroepsgericht kiest (sectoren landbouw, techniek, zorg en economie) dan landelijk het geval is. Om tegemoet te komen aan de toenemende vraag van sectoren waar tekorten gaan ontstaan (onder andere techniek, zorg en bouw), wil de provincie sectorgerichte samenwerking tussen gemeenten, onderwijs (met name vmbo/mbo) en bedrijfsleven verder versterken.

activiteiten:

- provincie Utrecht brengt verwachte ontwikkelingen op de arbeidsmarkt in kaart en maakt hierbij gebruik van de ervaringen van Colo⁵⁴;
- provincie Utrecht ondersteunt voortzetting Techniek Gilde in Eemland en onderzoekt de mogelijkheden voor overdracht van het concept naar andere regio's;
- provincie Utrecht ondersteunt de ontwikkeling van Zorggilden en onderzoekt de mogelijkheden voor overdracht van het concept naar andere regio's;
- provincie Utrecht ondersteunt gezamenlijke initiatieven van scholen en bedrijfsleven om sectorale samenwerking te bevorderen en de afstand tussen onderwijs en bedrijfsleven te verkleinen (zoals het Promotieteam Allochtone Jongeren, gericht op het verbeteren van de beeldvorming bij werkgevers over allochtone jongeren);
- provincie Utrecht ondersteunt initiatieven die vernieuwing van en instroom in tekortsectoren bevorderen (zoals het mbo opleidingsaanbod zorgdomotica);
- provincie Utrecht ondersteunt initiatieven om het imago van 'vakmanschap' te verbeteren.

⁵⁴ Colo-barometer van de stageplaatsen en leerbanenmarkt. Een inventarisatie door de kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven, verenigd in Colo. Peiling november 2007.

- c. bevorderen van arbeidsparticipatie van 45-plussers, allochtone vrouwen en vluchtelingen

achtergrond

Uit provinciale cijfers en gegevens blijkt dat van de groep niet-werkende werkzoekende die staan ingeschreven bij het CWI ruim 60% tussen 45 en 65 jaar is. Dit is een relatief grote groep. Ook de Expertgroep Arbeidsmarkt constateerde dat de werkloze (en met werkloosheid bedreigde) werknemers vanaf 45 jaar tot de 'probleemgroep' behoren. Binnen de groep werkloze werknemers wil de provincie Utrecht ook bijzondere aandacht besteden aan de groep allochtone vrouwen en vluchtelingen.

activiteiten:

- provincie Utrecht onderzoekt of er animo is bij ondernemers om de Alternatieve Werkmethode voor 45-plussers uit te voeren en of er andere mogelijkheden zijn om het beoogde effect te bereiken;
- provincie Utrecht ondersteunt initiatieven, gericht op het bevorderen van de arbeidsparticipatie van allochtone vrouwen⁵⁵ en vluchtelingen.

- d. stimuleren van ondernemerschap via het onderwijs

achtergrond

In de provincie Utrecht lopen al initiatieven om ondernemerschap onder jongeren, ouderen en kwetsbare groepen te stimuleren (zoals Jong Ondernemen). Winst ligt vooral in het verbinden van verschillende bestaande activiteiten. Binnen het thema Onderwijs en Arbeidsmarkt gaat het met name om het stimuleren en ontwikkelen van ondernemerschap binnen het onderwijs⁵⁶ (ketenbreed) en het structureel opnemen hiervan in het onderwijsprogramma.

activiteiten:

- provincie Utrecht ondersteunt initiatieven voor het ontwikkelen van een curriculum 'ondernemerschap';
- provincie Utrecht bevordert de aandacht voor ondernemerschap, met name op de ROC's.

3.3.5 Financiën

Voor activiteiten in het kader van arbeidsmarkt en arbeidsparticipatie in de provincie Utrecht is in totaal een bedrag van € 1.700.000 beschikbaar, verdeeld over de periode 2008 – 2011.

Middelen worden ingezet via opdrachtverstrekking of op basis van de Subsidieverordening Sociale Agenda 2008-2011.

⁵⁵ In de tijdelijke stimuleringsregeling Maatschappelijke ontwikkeling wordt ingezet op projecten gericht op specifieke groepen waaronder allochtone mantelzorgers. In dit uitvoeringsprogramma gaat het echter om het bevorderen van structurele arbeidsparticipatie.

⁵⁶ Het amendement stimuleren ondernemerschap lager opgeleiden, ingediend door VVD, CDA en PvdA op 17 december 2007, wordt door de portefeuillehouder Economische Zaken behandeld.

Arbeidsmarkt		
Maatschappelijk effect: In 2011 wordt het beschikbare arbeidspotentieel in de provincie Utrecht beter benut dan in 2007. De provincie Utrecht heeft hieraan bijgedragen door samenwerkingspartners te ondersteunen bij regionaal arbeidsmarktbeleid en sectorgerichte samenwerking, door de arbeidsparticipatie van kwetsbare groepen te bevorderen en ondernemerschap te stimuleren.		
<i>onderwerp en activiteiten provincie</i>	<i>Indicatoren</i>	<i>Financieringssysteem</i>
verspreiden goede voorbeelden	- 5 nieuwsbrieven per jaar	- Opdracht
stimuleren regionaal arbeidsmarktbeleid - ondersteunt ontwikkeling regionaal arbeidsmarktbeleid;	- ten minste 3 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie
sectorgerichte samenwerking gemeenten, onderwijs en bedrijfsleven - brengt verwachte ontwikkelingen op de arbeidsmarkt in kaart; - ondersteunt ontwikkeling en voortzetting gilden en verbreedt concept; - ondersteunt initiatieven gericht op sectorale samenwerking; - ondersteunt initiatieven gericht op vernieuwing van en instroom in tekortsectoren; - ondersteunt initiatieven gericht op verbeteren imago 'vakmanschap';	- inventarisatie in 2009 - ten minste 4 gesubsidieerde projecten in 2008/2009 - ten minste 4 gesubsidieerde projecten in 2008/2009 - ten minste 2 gesubsidieerde projecten in 2008/2009 - ten minste 2 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- opdracht - subsidie - subsidie - subsidie - subsidie
bevorderen arbeidsparticipatie 45-plussers, allochtone vrouwen en vluchtelingen - onderzoekt animo uitvoering AWM en alternatieven; - bevordert arbeidsparticipatie allochtone vrouwen en vluchtelingen;	- ten minste 3 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie
stimuleren ondernemerschap via het onderwijs - ondersteunt ontwikkeling curriculum 'ondernemerschap'; - bevordert aandacht voor ondernemerschap;	- ten minste 1 gesubsidieerd project in 2008/2009 - ten minste 1 gesubsidieerd project in 2008/2009	- subsidie - subsidie
beschikbaar budget 2008 - 2011	€ 1.700.000	

3.4 Verminderen van laaggeletterdheid

3.4.1 Inleiding

Laaggeletterdheid is het onvermogen om gedrukte en geschreven informatie te gebruiken om te functioneren in de maatschappij, persoonlijke doelstellingen te bereiken en de persoonlijke kennis en kunde te ontwikkelen⁵⁷. Anderhalf miljoen Nederlanders hebben moeite met lezen en schrijven⁵⁸. Zij zijn daardoor onvoldoende toegerust voor de moderne kenniseconomie. Daarnaast kan laaggeletterdheid een bron van sociale, politieke en culturele uitsluiting zijn. Uit verschillende onderzoeken⁵⁹ blijkt dat de perspectieven voor zowel de individuele burger als voor de samenleving als geheel minder zijn als het niveau van geletterdheid of van geschooldheid laag is. Een laaggeletterde bevolking is minder productief en kan minder economische groei realiseren. Laaggeletterdheid kan ook andere negatieve effecten hebben. Het draagt bijvoorbeeld bij aan een slechtere gezondheid, hogere criminaliteit en minder sociale cohesie (burgerschap). Geletterdheid is op zijn beurt zowel voorwaarde als gevolg van het culturele- en beschavingspeil van de samenleving. Een geletterde bevolking is beter geïnformeerd en meer betrokken bij maatschappelijke ontwikkelingen.

Uit onderzoek naar de maatschappelijke kosten van laaggeletterdheid blijkt dat de welvaart met 10-22% zou toenemen als er geen laaggeletterden meer zouden zijn. De inverdieneffecten op het terrein van gezondheidszorg, criminaliteit en sociale zekerheid bedragen ongeveer 537 miljoen euro per jaar.

Het verminderen van laaggeletterdheid is een belangrijk instrument om participatie te vergroten. Het bedrijfsleven is daarbij een belangrijke samenwerkingspartner, naast bijvoorbeeld gemeenten, onderwijsinstellingen, bibliotheken. In deze paragraaf gaan we in op mogelijkheden voor de provincie om laaggeletterdheid (verder) tegen te gaan.

3.4.2 Landelijk beleid

Het kabinet heeft een Aanvalsplan⁶⁰ opgesteld om de problematiek van laaggeletterdheid aan te pakken. Centraal in dit aanvalsplan staat de opgroeiende, lerende en werkende mens. Daarom worden niet alleen het gehele onderwijs, maar ook werkgevers, gemeenten en provincies actief bij de strijd tegen laaggeletterdheid betrokken. De bestrijding van laaggeletterdheid heeft op lange termijn pas effect als begonnen wordt bij jonge kinderen (en hun ouders), taal centraal wordt gesteld in het onderwijs, werkgevers gestimuleerd worden om lees- en schrijf-cursussen aan te bieden en werknemers geactiveerd worden om deze cursussen ook daadwerkelijk te volgen⁶¹.

Het kabinet en de sociale partners hebben tijdens de Participatietop afgesproken gezamenlijk laaggeletterdheid onder Nederlandssprekenden in de samenleving en in het bedrijfsleven tegen te gaan. Deze intenties hebben zij op 11 september 2007 vastgelegd in het Convenant Laaggeletterdheid 2007 – 2015. Het convenant vormt een belangrijke aanvulling op het Aanvalsplan. De ambities die de

⁵⁷ OESO (2000), literacy in the information age: final report of the international literacy survey, Parijs, OESO. In: Iedereen telt mee in onze kennisprovincie, onderzoek naar laaggeletterdheid in de provincie Utrecht, Cinop, september 2006.

⁵⁸ Volgens het International Adult Literacy Survey - een onderzoek naar geletterdheid uitgevoerd onder auspiciën van de OESO in twaalf westerse landen - heeft 13% van de volwassen Nederlandse bevolking (1,5 miljoen mensen) moeite met lezen en schrijven: ongeveer 1 miljoen mensen van autochtone afkomst en 500.000 mensen van allochtone afkomst. Van de 1 miljoen autochtonen zijn 250.000 vrijwel geheel ongeletterd. Het percentage van 13% ligt hoger bij mensen in de laagste inkomenscategorie, bij mensen boven de 56 jaar en bij laagopgeleiden, Cinop, 2007.

⁵⁹ Kenniseconomie en laaggeletterdheid, een inventariserend onderzoek, september 2004; Stil vermogen, een onderzoek naar de maatschappelijke kosten van laaggeletterdheid, Stichting Lezen & Schrijven, september 2006.

⁶⁰ Van A tot Z betrokken : Aanvalsplan Laaggeletterdheid 2006-2010.

⁶¹ De Stichting Lezen & Schrijven heeft zes doelgroepen aangemerkt: bedrijven, doorverwijzers naar opleidingen voor laaggeletterden, jongeren, ouders, onderwijsorganisaties en volwassen laaggeletterden, Cijfers en Letters 2005, Stichting Lezen & Schrijven.

ondertekenaars gezamenlijk hebben benoemd in het convenant zijn hoog. De Stichting van de Arbeid en de overheid streven naar een daling van het aantal laaggeletterden van 10% naar 4%. Het is een gegeven dat sommige mensen niet het niveau van geletterdheid kunnen bereiken dat nodig is om in alle opzichten te kunnen meedoen in onze samenleving. Van de volwassenen die moeite hebben met lezen en schrijven, ervaart 60% dit zelf niet als een probleem. Slechts circa 35.000 volwassenen overwegen op dit moment een (basis)cursus te gaan volgen⁶².

3.4.3 Verminderen van laaggeletterdheid: provincie Utrecht

Ambities en verantwoordelijkheden

In het uitvoeringsprogramma 2007-2011 van het college van Gedeputeerde Staten zijn de voornemens voor de aanpak van de laaggeletterdheid als volgt verwoord: 'Uit onderzoek van het Cinop⁶³ blijkt dat in Utrecht een grote groep inwoners is die veel moeite heeft met lezen en schrijven. De provincie wil een gerichte impuls geven aan het terugdringen van laaggeletterdheid en wil bereiken dat er een substantiële stijging is van het aantal mensen dat deelneemt aan cursussen of andere leervormen op het gebied van lezen en schrijven'.

Gemeenten voeren als lokale overheid, publieke werkgever, uitvoerder van de sociale zekerheid en opdrachtgever van de volwasseneneducatie samen met de provincies en gefaciliteerd door het Rijk, de regie over lokale en regionale samenwerkingsarrangementen op het gebied van scholing, onderwijs en leesbevordering. Op lokaal niveau is de meeste kennis aanwezig, daar kan het beste worden geworven onder de doelgroep. Van gemeenten wordt verwacht dat zij bijdragen aan het tegengaan van laaggeletterdheid door het ontwikkelen van lokale aanvalsplannen. Het bedrijfsleven is hierin een van de belangrijkste samenwerkingspartners. Grote bedrijven zijn over het algemeen een belangrijke 'vindplaats' voor laaggeletterden. De provincie wil het bereik van laaggeletterden helpen vergroten en de deelname aan vormen van scholing bevorderen.

Maatschappelijk effect

In 2011 is de laaggeletterdheid in de provincie Utrecht ten opzichte van 2007 verder teruggedrongen. De provincie Utrecht heeft hieraan bijgedragen door samenwerkingspartners te ondersteunen in het bereiken van de doelgroep en het bevorderen van deelname aan cursussen.

Cijfers

Onderstaand overzicht geeft de provinciale cijfers over laaggeletterdheid.

Provinciale cijfers laaggeletterdheid

De provincie Utrecht heeft ongeveer 105.000 laaggeletterde inwoners. In aard en omvang is de problematiek van de provincie Utrecht geschat op 12% van de bevolking tussen 15 en 75 jaar. Dat is 1% lager dan het landelijk gemiddelde.

⁶²Hoe bekend zijn wij met laaggeletterdheid? Een landelijk onderzoek naar het bewustzijn bij volwassenen van laaggeletterdheid in onze samenleving. Cinop i.s.m. TNS NIPO, 2007

⁶³ Centrum voor Innovatie van Opleidingen.

Beleid en praktijk

Om de aard en omvang van de problematiek van de laaggeletterdheid in de provincie Utrecht in kaart te brengen, heeft Cinop in 2006 een onderzoek uitgevoerd⁶⁴. Daaruit blijkt onder meer dat van de groep laaggeletterden de meesten wel algemene basisvaardigheden beheersen, maar dat hun niveau vaak ontoereikend is om voorkomende schrijf-, lees- of rekentaken in het dagelijks leven of in werksituaties goed te kunnen uitvoeren. Zij hebben daardoor bijvoorbeeld problemen bij het uitvoeren van administratieve handelingen, het gebruik van formulieren, het lezen van bijsluiters etc. De participatie van laaggeletterden aan het maatschappelijk leven is mede hierdoor over het algemeen laag.

Uit het onderzoek van het Cinop komt verder naar voren dat er bij betrokken partijen in de provincie Utrecht een grote bereidheid is om de problematiek rond laaggeletterdheid op te pakken. Eind 2006 is daarom door de provincie een actieplan vastgesteld en in 2007 zijn verschillende projecten ondersteund die laaggeletterdheid en de deelname aan cursussen bevorderen.

De provincie wil deze aanpak in de komende jaren graag in samenwerking met medeoverheden en maatschappelijke partners voortzetten en aansluiten bij het landelijk convenant. In de aanpak wordt de nadruk gelegd op het ontwikkelen en implementeren van strategieën om laaggeletterden op te sporen (wervingsstrategieën) en op het toeleiden en activeren van laaggeletterden om aan cursussen deel te nemen. De activiteiten zijn in eerste instantie bedoeld voor:

- ouders met jonge kinderen die hun kinderen onvoldoende kunnen ondersteunen in het taalvaardig worden;
- werkende laaggeletterden die problemen ondervinden bij de functie-uitoefening;
- niet-werkenden die door hun laaggeletterdheid problemen ondervinden bij het vinden van werk.
- de groep 12-35 jarigen

Vooralsnog wordt in 2008 vastgehouden aan deze doelgroepen, maar de mogelijkheid tot uitbreiding van activiteiten naar andere doelgroepen blijft lopen.

Uit de werkconferenties kwam naar voren dat het bereiken van laaggeletterden het grootste knelpunt is. Er wordt aanbod ontwikkeld, onder andere door ROC's en voor laaggeletterde ouders via de voorschoolse educatie aan hun kinderen. Maar het toeleiden van laaggeletterden naar cursussen of andere leervormen blijkt in de praktijk erg moeilijk. Hier ligt een belangrijke taak op het gebied van voorlichting: overheden, maatschappelijke instellingen, grote bedrijven moeten de problematiek leren herkennen. De inzet van ervaringsdeskundigen zoals ambassadeurs kan hierbij zeer waardevol zijn.

3.4.4 Verminderen van laaggeletterdheid: waar zetten we op in?

a. bereiken van de doelgroep

activiteiten:

- provincie Utrecht actualiseert de cijfers rond laaggeletterdheid op provinciaal niveau;
- provincie Utrecht geeft een 'aanjager' de opdracht om een samenhangende aanpak te ontwikkelen, gericht op het vergroten van zowel de aandacht voor laaggeletterdheid als het bereik van laaggeletterden, en de samenwerking tussen betrokken partners te versterken;
- provincie Utrecht verspreidt goede voorbeelden om laaggeletterden te bereiken;
- provincie Utrecht ondersteunt gezamenlijke initiatieven van gemeenten, bedrijfsleven en onderwijsinstellingen om het bereik van laaggeletterden te vergroten.

⁶⁴ Iedereen telt mee in onze kennisprovincie, laaggeletterdheid in de provincie Utrecht, september 2006

b. bevorderen deelname aan cursussen

activiteiten:

- provincie Utrecht verspreidt goede voorbeelden om laaggeletterden toe te leiden naar cursussen;
- provincie Utrecht ondersteunt gezamenlijke initiatieven van gemeenten, bedrijfsleven en onderwijsinstellingen gericht op het vergroten van de toeleiding naar en deelname aan cursussen.

3.4.5 Financiën

Voor activiteiten in het kader van het verminderen van laaggeletterdheid in de provincie Utrecht is in totaal een bedrag van € 630.000 beschikbaar, verdeeld over de periode 2008 – 2011.

Middelen worden ingezet via opdrachtverstrekking of op basis van de Subsidieverordening Sociale Agenda 2008-2011.

Verminderen van laaggeletterdheid		
Maatschappelijk effect: in 2011 is de laaggeletterdheid in de provincie Utrecht ten opzichte van 2007 verder teruggedrongen. De provincie Utrecht heeft hieraan bijgedragen door samenwerkingspartners te ondersteunen in het bereiken van de doelgroep en het bevorderen van deelname aan cursussen.		
<i>onderwerp en activiteiten provincie</i>	<i>Indicatoren</i>	<i>financieringssystematiek</i>
verspreiden goede voorbeelden	- 5 nieuwsbrieven per jaar	- Opdracht
bereiken van de doelgroep - actualiseert cijfers; - geeft aanjager opdracht voor samenhangende aanpak laaggeletterdheid; - ondersteunt gezamenlijke initiatieven om bereik te vergroten;	- geactualiseerde cijfers in 2008 - opdracht en plan van aanpak in 2008 - ten minste 3 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- opdracht - opdracht - subsidie
bevorderen deelname aan cursussen - ondersteunt initiatieven om deelname te vergroten;	- ten minste 3 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie
beschikbaar budget 2008 - 2011	€ 630.000	

4. Uitvoering

4.1 Financieringssystematiek

In dit uitvoeringsprogramma zijn de mogelijkheden voor samenwerking tussen provincie, gemeenten, onderwijsinstellingen, bedrijfsleven en maatschappelijke partners beschreven. Per thema is ook aangegeven welk budget beschikbaar is. Binnen de financieringssystematiek van de provincie kan subsidie verleend of een opdracht verstrekt worden. Voor opdrachtverstrekking ligt het initiatief bij de provincie. Om in aanmerking te komen voor subsidie worden partijen uitgenodigd om projectvoorstellen digitaal in te dienen. Hiervoor wordt een format ontwikkeld. Voor het programma Sociale Agenda geldt de Subsidieverordening Sociale Agenda 2008-2011. De criteria van de Sociale Agenda zijn hierin verwerkt. Over de inzet van middelen in relatie tot de bereikte prestaties wordt verantwoording afgelegd door middel van de systematiek zoals die door de provincie Utrecht wordt gehanteerd.

4.2 Bestedingsoverzicht 2008-2011

Het zwaartepunt voor de besteding van de budgetten per lijn ligt naar verwachting in de periode 2008-2009. In die periode staan het ontwikkelen en uitvoeren van initiatieven en inventariserend onderzoek centraal. In de jaren daarna zal het accent meer verschuiven naar bestendinging. Het merendeel van het beschikbare budget zal via subsidies worden besteed.

	2008	2009	2010	2011	totaal
Integratie en participatie					
Sociale cohesie, ontmoeting en actief burgerschap	€ 200.000	€ 275.000	€ 275.000	€ 250.000	€ 1.000.000
Integratie in onderwijs	€ 200.000	€ 275.000	€ 275.000	€ 250.000	€ 1.000.000
Onderwijs en arbeidsmarkt					
Aanpak vsv	€ 750.000	€ 1.000.000	€ 800.000	€ 250.000	€ 2.800.000
Aanpak jeugdwerkloosheid	€ 750.000	€ 1.000.000	€ 800.000	€ 250.000	€ 2.800.000
Arbeidsmarkt	€ 400.000	€ 600.000	€ 400.000	€ 300.000	€ 1.700.000
Laaggeletterdheid	€ 150.000	€ 250.000	€ 130.000	€ 100.000	€ 630.000
Overige kosten					
Onderzoek en ontwikkeling	€ 40.000	€ 60.000	€ 30.000	€ 20.000	€ 150.000
Communicatie	€ 15.000	€ 15.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 50.000
Programmakosten	€ 240.000	€ 240.000	€ 240.000	€ 240.000	€ 960.000
Totaal	€ 2.745.000	€ 3.715.000	€ 2.960.000	€ 1.670.000	€ 11.090.000

4.3 Volgen van resultaten

Om de voortgang van het uitvoeringsprogramma te kunnen volgen wordt zowel de voortgang op het proces als op de concrete resultaten per lijn bewaakt. Voor wat betreft Provinciale Staten sluiten we aan bij de reguliere rapportagecyclus. In aanvulling daarop zullen we de Commissie Wonen, Maatschappij en Cultuur jaarlijks informeren door middel van een presentatie en desgewenst door het organiseren van werkbezoeken.

Om het netwerk met kleine en grote gemeenten, schoolbesturen en scholen, maatschappelijke partners en vertegenwoordigers van het bedrijfsleven uit te breiden en verder te versterken organiseren we jaarlijks een bijeenkomst waarin alle betrokkenen bij het thema/de lijnen aanwezig zijn en waarin de relatie tussen het uitvoeringsprogramma en de praktijk centraal staat. Gedurende de looptijd van het uitvoeringsprogramma wordt binnen het netwerk uitgewisseld of de koers, gegeven de actuele ontwikkelingen, vastgehouden of bijgesteld zou moeten worden en op welke onderdelen een extra impuls wenselijk zou zijn om tot meer rendement te komen. Tijdens periodieke bijeenkomsten wordt aandacht besteed aan actuele ontwikkelingen binnen de thema's, politiek en cijfers (landelijk, provinciaal, regio's, gemeenten) en uitwisseling van de voortgang per thema.

4.4 *Communicatie*

In samenwerking met de afdeling Communicatie wordt voor het uitvoeringsprogramma Sociale Agenda een communicatieplan uitgewerkt dat aansluit bij de plannen voor de andere programma's (Utrechtse Jeugd Centraal en Wel Thuis2!). Onder het motto 'Samen maken we Utrecht mooier!' ligt het accent op de kernboodschap van de provincie Utrecht: kwaliteit, duurzaamheid, toekomstbestendige aanpak en samenwerken. Provincie en samenwerkingspartners stemmen de communicatie rond dit uitvoeringsprogramma gezamenlijk af. De pers wordt actief benaderd om het uitvoeringsprogramma en de resultaten daarvan onder de aandacht te brengen. Daarbij wordt gebruik gemaakt van ijkmomenten in het programma, zoals de start, (tussentijdse) resultaten, (deel)projecten, bijeenkomsten en producten. Op de website van de provincie wordt de Sociale Agenda gepresenteerd op thema. Actuele ontwikkelingen worden onder de aandacht van betrokkenen gebracht met de digitale nieuwsbrief die frequent verschijnt. Een belangrijke functie van deze nieuwsbrief is de verspreiding van goede voorbeelden in het kader van dit uitvoeringsprogramma. De provincie maakt verder gebruik van bestaande communicatiemiddelen zoals de wekelijkse e-Prov, de GS flits en de tweewekelijkse huis-aan- huispagina voor de Utrechtse burger.

4.5 *Onderzoek en ontwikkeling*

In De Staat van Utrecht en het Sociaal Rapport worden periodiek kwantitatieve en kwalitatieve gegevens verzameld over maatschappelijke ontwikkelingen en trends binnen de provincie Utrecht. Deze gegevens vormen het uitgangspunt voor de inzet en koers van de provincie Utrecht op de Sociale Agenda. Op basis van De Staat van Utrecht en het Sociaal Rapport willen we een zogenaamde 'kwantitatieve kaart' maken, een overzicht op provinciaal niveau van alle actuele gegevens rond de specifieke thema's Integratie en Participatie en Onderwijs en Arbeidsmarkt. Aan het einde van de uitvoeringsperiode wordt opnieuw een Sociaal Rapport uitgebracht en worden sociale debatten georganiseerd als opmaat voor de periode na 2011.

Samenvatting

Sociale cohesie, ontmoeting en actief burgerschap		
Maatschappelijk effect: In 2011 zijn meer (duurzame) contacten tussen verschillende etnische bevolkingsgroepen tot stand gekomen dan in 2007. De provincie Utrecht heeft hieraan bijgedragen door samenwerkingspartners te ondersteunen bij de (her)inrichting van openbare ruimten tot natuurlijke ontmoetingsplaats voor allochtonen en autochtonen, het verbreden van ontmoetingsprojecten en het bevorderen van actief burgerschap.		
<i>Onderwerp en activiteiten provincie</i>	<i>Indicatoren</i>	<i>financieringssystematiek</i>
Verspreiden goede voorbeelden	- 5 nieuwsbrieven per jaar	- opdracht
bevorderen sociale cohesie in de wijk - zet bestaande afspraken rond herinrichting voort; - ondersteunt gezamenlijke initiatieven gericht op bevorderen sociale cohesie en (her)inrichting van openbare ruimten;	- in 2008 afronding van projecten in Zeist, Maarssen en Leidsche Rijn. - ten minste 4 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie - subsidie
stimuleren van ontmoeting en actief burgerschap - verbreedt de Dag van de Dialoog; - ondersteunt gezamenlijke initiatieven om actief burgerschap te bevorderen; - ondersteunt projecten om de eigen kracht van inwoners te vergroten;	- Dag van de Dialoog in ten minste 6 gemeenten in 2008/2009 - ten minste 5 gesubsidieerde projecten in 2009 - ten minste 4 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie - subsidie - subsidie
zicht op vraag en kwaliteit aanbod - inventariseert ondersteuningsbehoeften ; - ontwikkelt samen met gemeenten en partners een provinciale toolkit integratie;	- werkconferentie in 2008 - ontwikkelde toolkit in 2009	- opdracht
beschikbaar budget 2008 - 2011	€ 1.000.000	

Integratie in het onderwijs		
Maatschappelijk effect: In 2011 zijn meer (duurzame) contacten tussen verschillende etnische bevolkingsgroepen op en via scholen tot stand gekomen dan in 2007. De provincie Utrecht heeft hieraan bijgedragen door samenwerkingspartners te ondersteunen bij het bevorderen van integratie in het primair en voortgezet onderwijs.		
<i>Onderwerp en activiteiten provincie</i>	<i>indicatoren</i>	<i>financieringssystematiek</i>
Verspreiden goede voorbeelden	- 5 nieuwsbrieven per jaar	- opdracht
bevorderen van integratie tussen leerlingen en ouders - ondersteunt gezamenlijke initiatieven om integratie en actief burgerschap in het onderwijs te bevorderen; - monitort gezamenlijke initiatieven;	- ten minste 5 gesubsidieerde projecten in 2008/2009 - monitorrapportage in 2010	- subsidie - opdracht
bewust kiezen - ondersteunt initiatieven om bewust kiezen te bevorderen;	- ten minste 4 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie
ondersteunen scholen in profilering - ondersteunt initiatieven van scholen gericht op profilering (vwb integratie);	- ten minste 2 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie
voortzetten Van Domino naar Stratego - zet project samen met betrokken gemeenten en scholen voort; - onderzoekt professionalisering lokale monitoring;	- ten minste 3 bijeenkomsten per jaar - onderzoeksrapportage in 2009	- opdracht
beschikbaar budget 2008 - 2011	€ 1.000.000	

Aanpak voortijdig schoolverlaten		
Maatschappelijk effect: In 2011 hebben meer jongeren een startkwalificatie behaald dan in 2007. De provincie Utrecht heeft hieraan bijgedragen door samenwerkingspartners te ondersteunen bij het bevorderen van een bewuste school- en beroepskeuze en doorlopende schoolloopbanen, het verbeteren van de registratie en het vergroten van de effectiviteit van hun aanpak.		
<i>onderwerp en activiteiten provincie</i>	<i>indicatoren</i>	<i>financieringssystematiek</i>
verspreiden goede voorbeelden	- 5 nieuwsbrieven per jaar	- opdracht
bewust kiezen voor opleiding en beroep - ondersteunt gezamenlijke initiatieven om bewust kiezen te bevorderen; - ondersteunt en verbreedt initiatieven gericht op 'maatwerk' voor vsv-ers;	- ten minste 5 gesubsidieerde projecten in 2008/2009 - ten minste 3 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie - subsidie
aansluiting schoolloopbaan - ondersteunt initiatieven gericht op verbetering aansluiting; - maakt met scholen en bedrijfsleven afspraken over tegengaan groenpluk en begeleiding op de werkvloer; - ondersteunt buddyprojecten; - ondersteunt projecten gericht op het behalen van een startkwalificatie via EVC	- ten minste 5 gesubsidieerde projecten in 2008/2009 - ten minste 5 concrete afspraken in 2008/2009; - ten minste 3 gesubsidieerde projecten in 2008/2009 - ten minste 3 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie - subsidie - subsidie
registreren verzuim en uitval sluitende registratie - voert overleg over knelpunten en oplossingen registratie; - onderzoekt mogelijkheden uniformiteit procedure; - ondersteunt ontwikkeling regionale bureaus leerplicht/ RMC; verzuimmelding - ondersteunt RMC-regio Amersfoort bij verbreding verzuimconvenant; - ondersteunt gemeenten en scholen bij methodiekontwikkeling;	- ten minste 2 bijeenkomsten in 2008 - onderzoek in 2008 - ten minste 3 gesubsidieerde projecten in 2008/2009 - gesubsidieerd project in 2008 - ten minste 4 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- opdracht - subsidie - subsidie
effectieve aanpak - ondersteunt RMC-regio Amersfoort bij analyseren aanpak; - ondersteunt initiatieven om effectiviteit aanpak te vergroten;	- gesubsidieerd project in 2008 - ten minste 3 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie - subsidie
beschikbaar budget 2008 – 2011	€ 2.800.000	

Aanpak jeugdwerkloosheid		
Maatschappelijk effect: In 2011 is het aandeel jongeren ⁶⁵ dat werkt of naar school gaat (of beide combineert), toegenomen ten opzichte van 2007. De provincie Utrecht heeft hieraan bijgedragen door samenwerkingspartners te ondersteunen bij de invulling van stages en leerwerkbanen en door een sluitende aanpak rond leren en werken te bevorderen.		
<i>onderwerp en activiteiten provincie</i>	<i>indicatoren</i>	<i>financieringssystematiek</i>
verspreiden goede voorbeelden	- 5 nieuwsbrieven per jaar	- opdracht

⁶⁵ Hierbij gaat het om het aandeel jongeren ten opzichte van het totaal aantal jongeren.

stage-/leerwerkplaatsen uitbreiding aanbod <ul style="list-style-type: none"> - ondersteunt initiatieven om meer jongeren via leerbaan of leerwerkplaats aan de slag te helpen; - onderzoekt in welke sectoren uitbreiding nodig is; - onderzoekt mogelijkheid uitbreiding leerwerkplaatsen via aanbestedingsvoorwaarden provincie Utrecht; bevorderen match <ul style="list-style-type: none"> - ondersteunt gezamenlijke initiatieven gericht op betere aansluiting; - ondersteunt gezamenlijke initiatieven gericht op verbeteren organisatie stages; 	<ul style="list-style-type: none"> - ten minste 5 gesubsidieerde projecten in 2008/2009 - inventarisatie in 2008 en update in 2010 - onderzoek in 2008 <ul style="list-style-type: none"> - ten minste 5 gesubsidieerde projecten in 2008/2009 - ten minste 1 gesubsidieerd project in 2008/2009 	<ul style="list-style-type: none"> - subsidie - opdracht - opdracht <ul style="list-style-type: none"> - subsidie - subsidie
sluitende aanpak regionale aanpak harde kern <ul style="list-style-type: none"> - inventariseert aard/omvang doelgroep; - ondersteunt initiatieven gericht op ondersteuning harde kern; - overlegt over verbreding initiatieven Utrecht, Zeist, Amersfoort; sectorale aanpak <ul style="list-style-type: none"> - maakt prognose verwachte tekorten op arbeidsmarkt; - ondersteunt gezamenlijke initiatieven voor bevorderen instroom opleidingen; 	<ul style="list-style-type: none"> - inventarisatie in 2008 - ten minste 5 gesubsidieerde projecten in 2008/2009 <ul style="list-style-type: none"> - prognose in 2008 en update in 2010 - ten minste 2 gesubsidieerde projecten in 2008/2009 	<ul style="list-style-type: none"> - opdracht - subsidie <ul style="list-style-type: none"> - opdracht - subsidie
beschikbaar budget 2008 - 2011	€ 2.800.000	

Arbeidsmarkt		
Maatschappelijk effect: In 2011 wordt het beschikbare arbeidspotentieel in de provincie Utrecht beter benut dan in 2007. De provincie Utrecht heeft hieraan bijgedragen door samenwerkingspartners te ondersteunen bij regionaal arbeidsmarktbeleid en sectorgerichte samenwerking, door de arbeidsparticipatie van kwetsbare groepen te bevorderen en ondernemerschap te stimuleren.		
<i>onderwerp en activiteiten provincie</i>	<i>indicatoren</i>	<i>financieringssystematiek</i>
verspreiden goede voorbeelden	- 5 nieuwsbrieven per jaar	- opdracht
stimuleren regionaal arbeidsmarktbeleid	- ten minste 3 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie
sectorgerichte samenwerking gemeenten, onderwijs en bedrijfsleven	- inventarisatie in 2009	- opdracht
- brengt verwachte ontwikkelingen op de arbeidsmarkt in kaart;	- ten minste 4 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie
- ondersteunt ontwikkeling en voortzetting gilden en verbreedt concept;	- ten minste 4 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie
- ondersteunt initiatieven gericht op sectorale samenwerking;	- ten minste 2 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie
- ondersteunt initiatieven gericht op vernieuwing van en instroom in tekortsectoren;	- ten minste 2 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie
- ondersteunt initiatieven gericht op verbeteren imago 'vakmanschap';		
bevorderen arbeidsparticipatie 45-		

plussers, allochtone vrouwen en vluchtelingen - onderzoekt animo uitvoering AWM en alternatieven; - bevordert arbeidsparticipatie allochtone vrouwen en vluchtelingen;	- ten minste 3 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie
stimuleren ondernemerschap via het onderwijs - ondersteunt ontwikkeling curriculum 'ondernemerschap'; - bevordert aandacht voor ondernemerschap;	- ten minste 1 gesubsidieerd project in 2008/2009 - ten minste 1 gesubsidieerd project in 2008/2009	- subsidie - subsidie
beschikbaar budget 2008 - 2011	€ 1.700.000	

Verminderen van laaggeletterdheid		
Maatschappelijk effect: in 2011 is de laaggeletterdheid in de provincie Utrecht ten opzichte van 2007 verder teruggedrongen. De provincie Utrecht heeft hieraan bijgedragen door samenwerkingspartners te ondersteunen in het bereiken van de doelgroep en het bevorderen van deelname aan cursussen.		
<i>onderwerp en activiteiten provincie</i>	<i>indicatoren</i>	<i>financieringssystematiek</i>
verspreiden goede voorbeelden	- 5 nieuwsbrieven per jaar	- opdracht
bereiken van de doelgroep - actualiseert cijfers; - geeft aanjager opdracht voor samenhangende aanpak laaggeletterdheid; - ondersteunt gezamenlijke initiatieven om bereik te vergroten;	- geactualiseerde cijfers in 2008 - opdracht en plan van aanpak in 2008 - ten minste 3 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- opdracht - opdracht - subsidie
bevorderen deelname aan cursussen - ondersteunt initiatieven om deelname te vergroten;	- ten minste 3 gesubsidieerde projecten in 2008/2009	- subsidie
beschikbaar budget 2008 - 2011	€ 630.000	

Bijlage 1 Achtergrondinformatie: Overzicht lopende projecten Integratie en Participatie van gemeenten⁶⁶

In onderstaand overzicht, dat is samengesteld door Alleato, zijn projecten opgenomen die gericht zijn op de integratie tussen allochtonen en autochtonen. In dit overzicht gaat het niet uitsluitend om projecten waarbij sprake is van cofinanciering door de provincie.

Vinden en verbinden

Gemeente: Veenendaal. Uitvoerende organisaties: Stichting De Vaart in Veenendaal, de bibliotheek, de scholen in de wijk, gemeentelijke instellingen o.a. de wijkmanager, (migranten)zelforganisaties, kerken, moskeeën (sleutelfiguren) en wijk- en bewonersraden.

Korte beschrijving: 'Vinden en verbinden' is een project ter bevordering van duurzame contacten tussen allochtonen en autochtonen om sociale binding te bereiken: een contact-intensiveringproject. Het project heeft als doelstelling: Allochtone en autochtone wijkbewoners in de wijk 't Franse Gat/de Molenbrug in Veenendaal met elkaar in contact brengen teneinde de sociale cohesie te bevorderen en het leefklimaat in de buurt te verbeteren.

Buurtvaders

Gemeente: Utrecht. Uitvoerende organisaties: buurtvaders, gemeente, welzijnsinstellingen.

Korte beschrijving: buurtvaders zoeken samen met jongeren en instanties naar oplossingen voor problemen in de wijk.

Doe mee in Overvecht!

Gemeente: Utrecht. Uitvoerende organisaties: bewonersplatform, de wijkraad, het welzijnswerk, woningcorporaties en gemeentelijke afdelingen.

Korte beschrijving: Jongeren verbeteringen in de wijk laten aanbrengen, waar ze zelf baat bij hebben. Dat is één van de vele plannen van het project 'Doe mee in Overvecht!'. Het project maakt deel uit van het landelijke project 'Sociale herovering' van het ministerie van BZK.

Kind in de Wijk

Gemeente: Utrecht (Kanaleneiland). Uitvoerende organisaties: De Bakkerij, Doenja Dienstverlening, scholen, woningcorporaties, gemeente.

Korte beschrijving: Het 'KIWI'-plan (Kind in de Wijk) schakelt kinderen in om de leefbaarheid van de wijk te verbeteren. De kinderen maken foto's, verhalen en tekeningen over goede en slechte zaken in de wijk en punten die zij anders zouden willen. In plaats van abstracte verhalen over de leefomgeving maken de foto's de situaties concreet. Dit vergroot de betrokkenheid. Aan de hand van alle uitingen start een dialoog met kinderen, ouders en maatschappelijke partijen in de betreffende wijk.

Zangkoor Multiculti

Gemeente: Utrecht. Uitvoerende organisaties: Het zangkoor Multiculti krijgt steun van het project Dialoog - Verdieping in Ontmoeting.

Korte beschrijving: De oprichting van het zangkoor is voortgekomen uit converstatielessen voor nieuwe Nederlanders bij Bureau Inburgering. Het zangkoor is een plek van ontmoeting voor de cursisten buiten de lessen. Het Multiculti koor zingt in eerste instantie Nederlandse liedjes. Aan de hand van de thema's

⁶⁶ Er is voor gekozen projecten in kleine en grote gemeenten beknopt te beschrijven, zodat een zeer divers beeld ontstaat van projecten in het kader van sociale cohesie, ontmoeting en actief burgerschap. Meer informatie via Alleato (www.alleato.nl)

van de liedjes wordt gediscussieerd en informatie gegeven over Nederland en Nederlandse geschiedenis.

De dag van de dialoog

Gemeente: Amersfoort. Uitvoerende organisaties: Alleato, Sociale Agenda

Korte beschrijving: Dag waarop burgers met verschillende achtergronden volgens een beproefd concept persoonlijk met elkaar in gesprek gaan. Op uiteenlopende plekken in de gemeente (restaurants, maatschappelijke organisaties, bedrijven, bibliotheken, et cetera) zijn gesprekstafels waar mensen die elkaar niet kennen, onder leiding van een getrainde tafelvoorzitter, met elkaar in gesprek gaan. Iedere deelnemer krijgt volop gelegenheid om zich uit te spreken over het thema dat centraal staat. De tafels worden zo samengesteld, dat mensen van verschillende afkomst, die elkaar niet kennen, in gesprek komen. De dialoog is niet bedoeld als discussie over maatschappelijk gevoelige onderwerpen, maar als uitwisseling tussen individuen, zodat zij elkaar beter leren kennen, en de basis wordt gelegd voor begrip en een goede verstandhouding.

Van binnen naar buiten: bewoners nemen het heft in handen!

Gemeente: Utrecht (Overvecht). Uitvoerende organisaties: [Mitros](#), [Cumulus Welzijn](#), Stadwerken Gemeente Utrecht, [Milieupunt Overvecht](#), [Wijkbureau Overvecht](#).

Korte beschrijving: Eind 2006 ging in de Utrechtse wijk Overvecht het project 'Van binnen naar buiten: bewoners nemen het heft in handen!' van start. In het projectgebied, de 367 huishoudens van de drie tien-hoogflats, was weinig contact tussen de verschillende etnische groepen. Er was sprake van wantrouwen, vooroordelen en spanningen tussen de autochtone en allochtone bevolking. De activiteiten van het project moeten leiden tot ontmoeting, dialoog en toenadering tussen de verschillende groepen. Door het doen van huisbezoeken kreeg de gemeente een overzicht van gewenste activiteiten en voorzieningen. Het project heeft reeds een terugkerende conversatiebijeenkomst opgeleverd. Binnenkort gaan nog een aantal initiatieven van start zoals een kookclub, tuinteam en een bewonersgroep die zich bezighoudt met leefbaarheid en beheer in en om de flats.

Wijkverbindingswerk Leusden

Gemeente: Leusden. Uitvoerende organisaties: St. Welzijn Ouderen Leusden, St. jeugd & Jongerenwerk Leusden, St. Leusden Actief.

Korte beschrijving: Doelstelling van het project is het bevorderen van sociale samenhang en versterken van sociale cohesie in wijken, met specifieke aandacht voor mensen in kwetsbare situaties. Het verleiden van inwoners tot meer meedoen en om te investeren in onderlinge verbondenheid. Hiertoe worden wijkverbindingswerkers ingezet. De wijkverbindingswerkers leggen contacten in de wijken. Vanuit deze contacten halen zij de vragen, problemen en goede ideeën op van bewoners. De wijkverbindingswerker is aanwezig in de wijken. Het is niet alleen een fysieke aanwezigheid maar vooral ook presentie in de zin van het hebben van aandacht en openstaan voor bewoners en organisaties. Zij inspireren bewoners tot meedoen.

Intercultureel Theehuis

Gemeente: Utrecht. Uitvoerende organisaties: Stichting Vluchtelingenwerk Utrecht, vrijwilligers en vluchtelingen.

Korte beschrijving: De SVU wil met het Intercultureel Theehuis: de integratie van vluchtelingen in de gemeente Utrecht soepeler laten verlopen; en taal- en werkstages en vrijwilligerswerk aan vluchtelingen aanbieden; en een positieve beeldvorming over vluchtelingen bij de inwoners van Utrecht bevorderen.

De Burenwinkel

Gemeente: Utrecht. Uitvoerende organisaties: Kosmopolis Utrecht

Korte beschrijving: De Burenwinkel wil dat burens met elkaar in gesprek gaan. De koopwaar biedt mogelijkheden om burens op grappige, confronterende en smakelijke manieren met elkaar in contact te brengen. Zo is er het burenskoekje, een knapperig speculaasje in de vorm van twee tegen elkaar leunende huisjes, speciaal ontworpen om te delen.

Internationaal eetcafé

Gemeente: Soest. Uitvoerende organisaties: vrijwillige medewerkers ondersteund door st. Balans.

Korte beschrijving: Doel is om bewoners uit verschillende wijken met elkaar in contact te laten komen en kennis te laten maken met de verschillende culturen die Soest rijk is.

Let's Talk

Gemeente: Utrecht. Uitvoerende organisaties: De Interkerkelijke Stichting Kerken en Buitenlanders ([ISKB](#)), [wijkwelzijnsorganisatie Cumulus](#) en het ROC zijn in 2001 met Let's Talk gestart (Let's Talk loopt nog steeds). Andere organisaties waar mee wordt samengewerkt zijn: Bureau Inburgering van de gemeente Utrecht, Afdeling Sociale Zaken en Werkgelegenheid van de gemeente Utrecht, [Gemeente Bibliotheek Utrecht](#), [Thuiszorg](#), MEE, [ROC-MiddenNederland](#), TOC, MCB, SECU (zelforganisaties), Dagbesteding Maarssen, [ETV](#), NISB, Mozaïek.

Korte beschrijving: Sommige allochtone vrouwen in de wijk Overvecht leiden een geïsoleerd leven. Ze spreken vaak slecht Nederlands. Via Let's Talk krijgen de vrouwen taalles en komen ze in contact met andere vrouwen. Het leren van de Nederlandse taal is natuurlijk een belangrijk doel van Let's Talk. Doordat de mannen en vrouwen de taal beter beheersen leren ze ook meer mensen kennen en kunnen ze zichzelf redden.

Platform respectvol samenleven

Gemeente: De Bilt. Uitvoerende organisaties: Vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties, geloofsgemeenschappen, scholen, gemeentelijke overheid en individuele personen.

Korte beschrijving: In de gemeente De Bilt is het Platform respectvol samenleven actief. Het Platform wil een maatschappelijk klimaat scheppen waarin mensen en bevolkingsgroepen onderling dicht bij elkaar komen te staan; elkaar meer leren kennen en waarderen om zich zo in te zetten voor respectvol samenleven.

WMO Burgers betrekken

Gemeente: alle. Uitvoerende organisaties: Alleato.

Korte beschrijving: Gemeenten ondersteunen bij het verder vormgeven van hun WMO-beleid gericht op het ontwikkelen van doordachte vormen van burgerparticipatie. Als voortzetting op het in 2007 afgesloten project 'Burgers betrekken' wordt aan gemeenten in 2008 op maat ondersteuning aangeboden, zoals het verzamelen, bewerken en ontsluiten van kennis t.a.v. instrumenten om op doordachte, adequate en resultaatgerichte wijze burgers te laten participeren in de gemeentelijke beleidscyclus zodat deze beschikbaar komt voor de gemeente(n) en betrokken instellingen; het samen met de gemeenten ontwikkelen van effectieve en doordachte vormen van burgerparticipatie die passend zijn voor de bevolking van de betreffende gemeente. In Veenendaal is reeds gekeken hoe leefbaarheid en sociale cohesie verstrekt kan worden in een viertal wijken.

Sociaal cultureel werk Woerden (SKW)

Gemeente: Woerden.

Korte beschrijving: Het migrantenmannenwerk ondersteunt mannen zodat het makkelijker wordt om mee te doen in de (Woerdense) samenleving. Dat doen ze door samen met de werkgroep "Al

Mouahidine” informatiebijeenkomsten, gespreksgroepen en cursussen over belangrijke onderwerpen te organiseren. Met de vrouwencultuurgroep organiseren ze activiteiten die migrantenvrouwen helpen om zelf meer te ondernemen. Op 11 maart viert de Vrouwencultuurgroep bijvoorbeeld Internationale Vrouwendag.

Scholen in de Wereld, Worlds cool, Step 4 Step

Gemeente: Utrecht. Uitvoerende organisaties: Alleato, Landelijk Bureau ter bestrijding van Rassendiscriminatie, Gemeente Utrecht, opleidingsinstellingen, basisscholen/ scholen in voortgezet onderwijs.

Korte beschrijving: Vanuit het idee ‘Scholen in de wereld’ is een instrumentarium ontwikkeld om: Kennis bijbrengen over de diverse culturele achtergronden van etnische groepen in Nederland; Tegengaan van vooroordelen en negatieve beeldvorming en bevorderen van tolerantie en respect bij leerlingen; Realiseren van ontmoeting, contact en communicatie tussen verschillende culturele groepen teneinde sociale binding tussen burgers in de gemeente te versterken. Worlds cool richt zich op primair onderwijs, Step 4 Step op voortgezet onderwijs.

Democratie kun je leren! Democratisch burgerschap in de basisschool

Gemeente: Utrecht. Uitvoerende organisaties: Eduniek en de Universiteit Utrecht

Korte beschrijving: Sinds op 1 februari 2006 de scholen verplicht zijn ‘actief burgerschap en de sociale integratie’ van leerlingen te bevorderen zijn er al snel vele ad hoc handreikingen en methodes verschenen om dit te doen. Democratisch burgerschap in de basisschool kiest voor een bedachtzamer weg. In samenwerking met professor Micha de Winter van de Universiteit Utrecht en gefinancierd door het Ministerie van OCW en het VSBfonds ontwikkelt Eduniek op een aantal proefscholen dit integrale programma dat gebaseerd is op het succesvolle programma [De Vreedzame School](#). Democratisch burgerschap in de basisschool is geen grabbelton van burgerschapsideeën, maar heeft het duurzaam ontwikkelen van democratisch burgerschap in een positief pedagogisch klimaat tot doel.

Bijlage 2 Overzicht projecten en initiatieven Onderwijs en Arbeidsmarkt

In onderstaand overzicht zijn lopende projecten opgenomen waaraan de provincie Utrecht door middel van cofinanciering een bijdrage levert.

ATC Amersfoort

Het opzetten van een Arbeidstraining & Coaching Centrum (ATC) in Amersfoort e.o. met als doel om het perspectief van een brede groep jongeren en ouderen, met een meer dan gemiddelde afstand tot de reguliere arbeidsmarkt, te bevorderen en de geschiktheid van deze doelgroep voor de (reguliere) arbeidsmarkt of een beroepsopleiding structureel te vergroten.

Jongerenloket Utrecht Noord

De inrichting en ontwikkeling van een gezamenlijke en integrale dienstverlening op het terrein werk, inkomen en onderwijs/arbeidsmarkt via een jongerenloket in Utrecht Noord met als doel jongeren toe te leiden naar een beroepsopleiding of werk. Het project en de pilot worden uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van het REKO (Regionaal Keten Overleg Sociale Zekerheid) met gemeente Utrecht, CWI en UWV als partners.

Golfbeweging naar de arbeidsmarkt

Netwerk rond werkzoekende jongeren opbouwen middels caddy-golf relatie.
Project wordt momenteel uitgevoerd door Alleato.

Project jobcoach

Managers uit het bedrijfsleven worden gekoppeld aan een leerling in een achterstandsituatie om hem/haar te stimuleren met het ontwikkelen van toekomstperspectief. Uitvoering door Taskforce Maatschappelijk Betrokken Ondernemen.

Promotieteam allochtone jongeren

Het promotieteam zal zich inzetten om de problematiek van stageplaatsen tegen te gaan door onder meer te werken aan een betere beeldvorming bij werkgevers over allochtone jongeren. Ook vervullen de leden van het promotieteam een voorbeeldfunctie voor allochtone jongeren. Uitvoering door Alleato.

MBO-VMBO project Vermindering voortijdige schooluitval in het MBO

Buddyproject '2gether' dat MBO studenten koppelt aan (14) VMBO leerlingen die in de MBO-school stage lopen. Project loopt schooljaar 2007/2008

MKB Leerbanen

Is in 2004 gestart en heeft als beoogd resultaat ruim 1600 leerbanen in 2008. Partners: MKB Midden Nederland, ROC's, gemeente Utrecht en Amersfoort en VMBO-scholen.

TechniekGilde

Samenwerkingsproject in Eemland tussen de VMBO en ROC's en het bedrijfsleven bij het promoten van techniek(onderwijs). O.a. voorlichting (Week van de Techniek), stages, kwaliteitsverbetering onderwijs.

Overige projecten vanuit de sector techniek

Techniekroutekaart, Kennismaking techniek, Switchboard techniek van Technocentrum Utrecht
De stichting Werkartaal voert met behulp van de provincie opleidingsprojecten uit voor langdurig werklozen om ze in de arbeidsmarkt te laten instromen.

Bijlage 3 Overzicht verzoeken samenwerkingsagenda

Provincie Utrecht heeft eind 2007 met alle gemeenten samenwerkingsagenda's opgesteld. In onderstaand overzicht zijn onderwerpen uit de samenwerkingsagenda's opgenomen die betrekking hebben op Integratie en participatie en op Onderwijs en arbeidsmarkt. Met deze onderwerpen gaan we binnen het uitvoeringsprogramma aan de slag. Per onderwerp staat een verwijzing naar de betreffende paragraaf.

1. Integratie en participatie

Gemeente Utrecht

Diversiteitsbeleid

Gemeente en provincie Utrecht bespreken de samenwerkingsmogelijkheden in het kader van diversiteitsbeleid (o.a. kunst en cultuur als motor voor cultureel ondernemerschap, tolerantie, project Dialoog) als onderdeel van de nieuwe sociale agenda.

Verzoek

Overleg over de mogelijkheden voor samenwerking in het kader van diversiteitsbeleid (project Dialoog) als onderdeel van de nieuwe sociale agenda.

Zie paragraaf 2.1.4 onderdeel b.

2. Onderwijs en arbeidsmarkt

Gemeente Amersfoort

Aanpak voortijdig schoolverlaten

Gemeente Amersfoort wil meer zicht te krijgen op de effecten van de verschillende maatregelen die genomen worden in het kader van het voorkomen van voortijdig schoolverlaten.

Verzoek

De gemeente wil onder het motto 'Het kind centraal' met een viertal gemeenten rondom Amersfoort binnen de provincie Utrecht het beleid/de activiteiten in het kader van het voorkomen van voortijdig schoolverlaten inventariseren, o.a. inzicht in de kosten, effectiviteit, het type baten en het aantal deelnemers.

Zie paragraaf 3.1.4 onderdeel d.

Opstappers

Gemeente Amersfoort geeft aan dat in het rapport 'Vroeg is nog niet voortijdig'⁶⁷ wordt aangegeven dat het noodzakelijk is om tot een differentiatie van het begrip voortijdig schoolverlaten te komen. De 'opstappers' zijn leerlingen die afhaken zonder dat er sprake is van in hun persoon of hun omstandigheden dwingende problemen. Zij hebben niet persé de kenmerken van een potentiële uitvaller.

Verzoek

Middelen voor een inventarisatie onder de groep 'opstappers' en het ontwikkelen van maatregelen.

Zie paragraaf 3.1.4 onderdeel a.

⁶⁷ naar een nieuwe beleidstheorie voortijdig schoolverlaten, Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, 31 maart 2006.

Vervolg gemeente Amersfoort

Verzuimconvenant

Provincie Utrecht en gemeente Amersfoort hebben verder, onder het motto 'Wij stellen het kind centraal' afgesproken te overleggen over de mogelijkheden voor een rol van de provincie bij het verzuimconvenant. Volgens de gemeente biedt het verzuimconvenant kansen in de aanpak van het schoolverzuim en (breder) het voorkomen van voortijdig schoolverlaten:

- Een verbreding naar de ROC's;
- Een verbreding naar de regiogemeenten;
- Het nauwkeurig monitoren van het gebruik van het verzuimconvenant;
- Het ondersteunen/adviseren van scholen bij het 'gebruik' van het verzuimconvenant.

Verzoek

Middelen om het verzuimconvenant te verbreden.

Zie paragraaf 3.1.4 onderdeel c II.

Wonen-leren-werken

De gemeente Amersfoort wil woonruimte aan jongeren in achterstandssituaties aanbieden onder het motto 'Samen zorgen voor een aantrekkelijke leefomgeving voor iedereen'. De afspraak is om samen met de provincie te bezien hoe er hiervoor gezorgd kan worden.

Verzoek

Bekijken hoe de rol van de provincie op het gebied van samenwerken vorm kan krijgen.

Zie paragraaf 3.2.4 onderdeel b II.

Gemeente Nieuwegein

Aanpak voortijdig schoolverlaten

Nieuwegein geeft hierover het volgende aan: 'Schooluitval heeft veel aspecten, die ook vaak een regionale aanpak vergen. Wij willen graag met de provincie samenwerken aan een ambitieuze aanpak om het aantal voortijdige schoolverlaters tegen te gaan. We willen meer individuele aandacht voor de problematische leerlingen. We denken aan projecten als Rebound/ Doorstart (bestemd voor leerlingen die niet op school te handhaven zijn), Project aansluiting VMBO-MBO, schoolmaatschappelijk werk, mentorproject (leerlingen krijgen een 'maatje' aangewezen die ze begeleidt in moeilijke perioden). Denktank stageplekken, leerwerkbanen en maatschappelijk stages (om de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te bevorderen en om te voorkomen dat leerlingen uit het systeem vallen omdat ze geen stageplek kunnen vinden). We denken dat we met deze projecten een flinke stap in de goede richting kunnen zetten.

Verzoek

Afgesproken is om met de gemeente Nieuwegein te investeren in projecten om vroegtijdig schoolverlaten tegen te gaan onder het motto 'Wij stellen het kind centraal'.

Zie paragraaf 3.1.4 onderdelen b (aansluiting schoolloopbaan) en d (effectieve aanpak).

Zie paragraaf 3.2.4 onderdeel b I (ondersteuning regionale aanpak harde kern).

Gemeente Utrecht

Voorkomen schooluitval en aanpakken jeugdwerkloosheid

Gemeente Utrecht en de provincie maken onder het motto 'Wij stellen het kind centraal' afspraken over de bijdrage die de provincie kan leveren om schooluitval te voorkomen en jeugdwerkloosheid aan te pakken, o.a. het werkhotel.

Verzoek

Provincie en gemeente voeren overleg over de mogelijkheden voor een bijdrage van de provincie aan het voorkomen van schooluitval en het aanpakken van jeugdwerkloosheid.

Zie paragraaf 3.1.4 (aanpak vsv) en paragraaf 3.2.4 onderdeel b II (werkhotel).

Gemeente Bunnik (+Zeist, de Bilt, Wijk bij Duurstede, Utrechtse Heuvelrug)

Regionaal arbeidsmarktbeleid

De vijf gemeenten die samen de Regionale Sociale Dienst Kromme Rijn Heuvelrug vormen zijn van plan regionaal arbeidsmarktbeleid op te stellen. Voor het van de grond krijgen van dit initiatief is tijdelijk extra formatie nodig.

Verzoek

De provincie zou de betreffende gemeenten kunnen ondersteunen door deze tijdelijke formatie te bekostigen.

Zie paragraaf 3.3.4 onderdeel a.

Bijlage 4 Verklarende woordenlijst

AKA	Arbeidsmarktgekwalificeerd Assistent
AMW	Algemeen Maatschappelijk werk
CWI	Centrum voor Werk en Inkomen
EVC	Elders Verworven Competenties
HAVO	Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs
LEA	Lokale Educatieve Agenda
MBO	Middelbaar beroepsonderwijs
MKB	Midden- en Kleinbedrijf
OCW	ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
RMC	Regionale Meld- en Coördinatiefunctie
ROC	Regionaal Opleidingencentrum
SZW	ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
UJC	Utrechtse Jeugd Centraal
UWV	Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen
VMBO	Vorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs
VWO	Vorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs
WWB	Wet Werk en Bijstand
WSW	Wet Sociale Werkvoorziening
Wajong	Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten
WIA	Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen